

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВНЗ «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Гуманітарний факультет
Кафедра нової і новітньої історії України

**В'ЄТНАМСЬКА ВІЙНА У ГРОМАДСЬКІЙ ДУМЦІ УКРАЇНСЬКОЇ
ДІАСПОРИ В АМЕРИЦІ: ГАЗЕТА «СВОБОДА» 1968 РОКУ**

Студентки IV курсу
групи НІС-17/В
Бат Олесі (с. Андрії)
Мирославівни

Науковий керівник:
док. іст. наук, професор
Грицак Ярослав Йосифович

Львів 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. В'ЄТНАМСЬКА ВІЙНА НА СТОРІНКАХ «СВОБОДИ» 1968 р.....	8
РОЗДІЛ II. УКРАЇНЦІ У В'ЄТНАМІ.....	27
РОЗДІЛ III. МОЛОДЬ В 1968 РОЦІ: РУХИ, ПРОТЕСТИ, ПОЗИЦІЯ ГРОМАДИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	63
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

1968 рік був одним з «найспекотніших» у «короткому двадцятому столітті», який історики ще називають «добою екстрем»¹. Протягом одного цього року відбулось одночасно декілька великих подій: студентські революції у Франції та багатьох інших Західних країнах - від Західного узбережжя до Японії, «Празька весна» та інвазія СРСР до Чехословаччини, вбивства сенатора Роберта Кеннеді та Мартіна Лютера Кінга, президентські вибори в США, початок Паризької мирної конференції, Олімпійські ігри в Мехіко. Всі ці події відбувалися на фоні В'єтнамської війни, котра була одним з найбільших воєнних протистоянь ХХ ст. та вважається найдовшою з усіх воєн в історії США. За кількістю полеглих американців, після Громадянської, Другої та Першої світової, вона знаходиться на четвертому місці.

Історіографія та документальна література про 1968 рік є надзвичайно багатою. Однак не існує праць українських істориків про події цього року, хоча у багатьох з них був присутній український вимір². Саме відсутністю таких праць і обґрунтовується актуальність дослідження. Робота має намір хоча би частково заповнити цю прогалину.

Окрім наукової потреби, існує ще певний моральний обов'язок. Серед військових армії США були солдати та офіцери українського походження. Багато з них загинуло у В'єтнамській війні. Їхні імена викарбувані на Стіні пам'яті (Vietnam Veterans Memorial Wall) у Вашингтоні, однак пам'ять про них не збереглася. Про них не знайдеш згадки в історичних працях з тієї простої причини, що таких фактично немає. Дане дослідження пробує відновити пам'ять про них.

Метою цієї роботи є дослідити український вимір цих подій. Зробити це вичерпно у рамках одної бакалаврської роботи неможливо. Тому вона зупиняється на одному окремому епізоді – як ці події відображалися в газеті «Свобода», найстарішому періодичному українському виданні США. Газета

¹ Hosbawm E. *«The Age of Extremes: A History of the World, 1914-1991»*. New York: Pantheon Books, 1994.

² Hodnett G., Potichnyj. *«The Ukraine and the Czechoslovak crisis»*. Canberra: Australian National University, 1970.

виходила щоденно і містила дуже багатий матеріал про події 1968 р. Знову ж таки, навіть при такому сильному обмеженні теми неможливо дослідити усі події. Тому серед них вибрано три: президентська кампанія в США, В'єтнамська війна та молодіжні протеси. Такий вибір пояснюється ще й тим, що усі ці три теми тісно пов'язані між собою.

Метою даної роботи є дослідити ставлення української діаспори в США до ключових подій 1968 р. на прикладі публікацій у газеті «Свобода».

Для здійснення поставленої мети виокремлено наступні завдання:

- дослідити особливості публікацій періодичного видання «Свобода» за 1968 рік;
- проаналізувати рівень зацікавлення темами президентських виборів, В'єтнамської війни та молодіжних рухів;
- за допомогою методу контент-аналізу визначити частоту повторюваності тем;
- намагатись зрозуміти мотивації, що стоять за публікованими текстами;
- спробувати оцінити об'єктивність публікованих матеріалів;
- проаналізувати ставлення дописувачів газети до війни та похідних чи суміжних з нею подій;
- прослідкувати тенденції публікацій;
- віднайти імена конкретних українців, котрі служили у В'єтнамі та можливу інформацію про них в «Свободі» 1968 р..

Об'єктом дослідницької роботи є ставлення до В'єтнамської війни. Предметом дослідження є публікації газети «Свобода» 1968 року.

Хронологічними рамками роботи є 1 січня-31 грудня 1968 р.

Теоретичну базу роботи становить метод дискурсивного аналізу, який використовується для дослідження публікацій газети «Свобода». За допомогою дискурс-аналізу я намагаюсь дослідити приховані значення текстів, контекст їхнього створення та на їх основі зробити вірогідні інтерпретації. В роботі застосовані також елементи контент-аналізу, за допомогою яких я пробую виявити в газеті частоту заторкування теми В'єтнамської війни, тем, суміжних із

нею й повторюваність відповідних слів-маркерів. А також намагаюся визначити певні текстуальні інтонації та цінність змісту повідомлень в публікаціях.

Робота виконана головним чином на аналізі одного основного джерела – газети «Свобода» 1968 року. В мережі інтернет міститься електронний архів газети, котрий налічує понад 23 000 чисел газети, включно з першим, котре вийшло 1893 року. Архів знаходиться у вільному доступі³. Газета заснована українською громадою в США у 1893 р. й до сьогодні там і видається. «Свобода» є найстарішою у світі україномовною газетою, котра видається безперервно. Від 1921 р. до 1988 р. була єдиним поза Україною щоденним виданням. Робота аналізує у першу чергу тексти, які публікувалися у 1968 р. на сторінках цього часопису, але також особливу увагу звертає на таку рубрику як некрологи, де містилася інформація про загиблих українських військових.

Окрім публікацій цієї газети, при вивченні окремих епізодів (як-от причини відмови президента Ліндона Б. Джонсона кандидувати на другий термін) використовувалися матеріали неукраїномовних газет.

Також в ході дослідження використовуються спогади українських військових які брали участь у В'єтнамській війні. Одним з таких є «В'єтнамський щоденник» Романа Купчинського, який був американським журналістом українського походження та керівником Українського Радіо «Свобода». Він служив у В'єтнамі в 1968-1969 рр., був командиром загону. У щоденнику він описує свій побут з деякими цікавими деталями, подає опис території, в якій знаходився, і факти про себе й своїх солдатів. «В'єтнамський щоденник» Купчинського було опубліковано в Альманасі Українського Народного Союзу за 1971 рік⁴. Існує також спогад Петра Содоля «Війна у В'єтнамі – весна 1965». Содоль був дорадником командира сотні у В'єтнамі. І хоча його спогади стосуються ранішого часу, вони дають уяву про війну і военний побут. Содоль згадує ще кількох українських вояків, що служили з ним

³ Режим доступу до архіву: <https://svoboda-news.com/svwp/pdf%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D0%B2/>.

⁴ Його електронний варіант можна знайти за посиланням:

<https://www.svoboda-news.com/arxiv/almanachs/1971/files/assets/basic-html/page1.html>.

у В'єтнамі⁵. Спільна риса авторів обох спогадів – вони походять з родин українських військових, які брали участь у національно-визвольних змаганнях. Роман Купчинський був небожем відомого поета і журналіста (й тезки) Романа Купчинського, поручника Українських Січових Стрільців. Петро Содоль був сином сотника Армії УНР Петра Содоля-Зілинського. Виховані у національно-патріотичних традиціях, обоє авторів постійно пов'язують описувані події з українським питанням, і в цьому їх особливе значення для даної роботи.

На жаль, таких спогадів є дуже мало. Це пояснюється різними причинами, але одною з головних було небажання американських військових згадувати про програму війну. У своїй книзі «Hue 1968» Марк Боуден пише про одну з причин цієї тенденції: «З 1968 війна була все більш непопулярною, аж поки вона не закінчилася, з американської перспективи, не тільки погано, але й невдячно. Це була війна, яку ми програли. Тому про неї мало говорилося з захопленням. Винних не бракувало. Війна розділила два покоління (молодь і старших) і через пів століття все ще формує нашу внутрішню і зовнішню політику на нездоровому рівні». Про одного з вояків, учасників битви за Хюе Боуден говорить: «Спершу він не хотів говорити про В'єтнамську війну, потім не говорити про неї стало звичкою»⁶. Значною мірою, ці слова характеризують ставлення цілого покоління молодих людей, які брали участь у цій війні. Зокрема, про це писав і Петро Содоль: «...з різних причин я все відмовлявся на тему цієї війни публічно виступати чи щось писати до преси, чи розмовляти приватно з друзями в Пласті чи навіть із родиною. Одиноким виїмком були друзі офіцери, зокрема з 1/18 батальйону піхоти (Армія США), з якими служив на передовій від вересня 1965 р. до лютого 1966 р. Все-таки, коли ми зустрічаємося, то про свою участь майже нічого не говоримо. Розмови ідуть про тих із нас, яких молоде життя закінчилося

⁵ Електронний варіант можна знайти за посиланням: <http://ukrnationalism.com/publications/1155-viy-na-u-v-uetnami-vesna-1965.html>.

⁶Bowden M. «Hue 1968. Turning Point of the American War in Vietnam». New York: Atlantic Monthly Press, 2017. с. 518.

на полі бою у В'єтнамі. Згадуємо тих, імена яких є викарбувані на величавій Стіні пам'яті у Вашингтоні – столиці Америки»⁷.

Ще одним джерелом для написання праці є кварталник Об'єднання бувших вояків українців в Америці під назвою «Вісті Комбатанта». Він виходив у США з 1961 р., і його співредактором був Іван Кедрин-Рудницький, який довгі роки працював у газеті «Свобода». У цьому кварталнику можна знайти інформацію про деяких українських військових, що служили у В'єтнамі⁸.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатку. Перший розділ присвячено висвітленню у газеті «Свобода» президентської кампанії у США, з особливою увагою на ролі В'єтнамської війни у політичних дискусіях, які велися під час цієї кампанії. У другому розділі йдеться про те, що і як писала газета у 1968 р. про В'єтнамську війну. Третій розділ розповідає про демонстрації молоді в 1968 р., їхній зв'язок з В'єтнамською війною та висвітлення цих подій часописом. В додатку міститься список українських військових, котрі брали участь у війні у В'єтнамі чи там загинули й згадуються в «Свободі» 1968 року.

Складності даної теми я цілком усвідомлена і розумію, що за такий короткий час і в силу обставин її не вдалося розкрити повністю. Однак вдалося спостерегти певні тенденції, котрі стосуються теми в досліджуваному джерелі. Я вдячна моїм викладачам за допомогу у написанні праці та колегам, котрі давали цінні поради на наукових семінарах

⁷ Содоль П. Війна у В'єтнамі – весна 1965. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrnationalism.com/publications/1155-viy-na-u-v-yet-nami-vesna-1965.html>.

⁸ Електронний варіант журналу можна знайти за посиланням: http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2009/01/blog-post_16.html (16.01.2009)

РОЗДІЛ I. В'ЄТНАМСЬКА ВІЙНА НА СТОРІНКАХ «СВОБОДИ» 1968 р.

Газета «Свобода» за 1968 рік регулярно подавала опис подій, котрі стосуються В'єтнамської війни. Показовою є статистика публікацій: у тому році 241 номер газети, з них у 233 є публікації про В'єтнам, тобто майже щодня. Така увага до В'єтнамської війни не є дивною. Як-не-як, ця війна була однією з головних подій не лише тодішньої американської політики, але й світової політики. По суті, вона була «гарячим епізодом» у Холодній війні між «капіталістичним Заходом» і «комуністичним Сходом», й у цій війні США йшлося про те, щоб не допустити поширення комунізму по всьому світі. Але, окрім того, була ще й додаткова обставина, чому увага до В'єтнамської війни у 1968 р. була такою великою. Ця тема піднімалася з тієї причини, що 1968 рік був останнім в президентській каденції Ліндона Б. Джонсона. На листопад цього року припадали вибори президента, і війна була в числі основних національних пріоритетів, навколо яких зосереджувалася президентська передвиборча кампанія, поруч з такими внутрішніми проблемами як зріст злочинності, расові і молодіжні заворушення та падіння вартості долара⁹. Протистояння у В'єтнамі тривало вже п'ятий рік й, Америка досі не здобула перемоги, попри великі людські витрати. Це, зрозуміло, викликало велике невдоволення американських виборців. Тому це питання грало головну роль в передвиборчій кампанії й ним часто спекулювали політики.

Ліндон Б. Джонсон представляв демократичну партію, а політичні преференції української діаспори у США були переважно на боці республіканської партії. Однак «Свобода» назагал була лояльною до президента. Хоча, напевно, правильніше буде сказати, що редакція газети мала прихильне ставлення до актуального уряду. Наприклад, за урядування Джонсона в газетних публікаціях серед урядових рішень, котрі часом викликають обурення, критики опонентів, або ж просто сухих фактів про «новини війни», інколи виринає безіменна (та часто не підписана жодним автором) похвала президента. Джерело

⁹ Заява Ніксона про мир // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.48. 13 березня.

її іноді годі прослідкувати, та й позиція «Свобода» не є послідовною - безіменна похвала президента в одному номері слідувала за таким же безіменним звинуваченням Джонсона у непродуктивності його в'єтнамської політики в іншому. З одного боку це може бути передрук з котроїсь з американських газет, а з іншого - опінія когось зі «свободівців».

Так, одна з березневих статей, про перевірку урядом своєї політики у В'єтнамі, розпочинається твердженням, що без огляду на правильність чи неправильність політики США у В'єтнамі, - спокій, витримку, твердість і послідовність президента Ліндона Джонсона, який не піддається щораз сильнішим натискам з боку противників - котрих як і критики, теж стає більше - слід подивляти! Бо він тримається свого первісного принципу - збройного спротиву комуністичній агресії проти Південного В'єтнаму, поки ворог не зречеться своєї цілі - накинути країні комуністичний режим. Також передбачається посилення війни, тому сподівання на примирення до осінніх виборів тут таки завершує своє існування. Безіменний автор твердить, що Джонсон напевно здає собі справу з того, що такий стан недобрий для його кандидатури. Однак, продовжує він, що на найвище визнання заслуговує вірність президента принципам, вірність переконанню, що те, що він робить — в інтересі країни, без уваги на персональний інтерес¹⁰.

Що ж до Річарда Ніксона, то як до політика-республіканця і кандидата в президенти, якусь оцінку чи конкретну позицію «Свободи» одразу важко завважити. Його програма подається на рівні з іншими політиками. Картина змінюється за місяць до виборів, коли на сторінках часопису з'являються політичні агітації. А одразу після того, як Ніксон стає президентом, у листопаді в газеті з'являється стаття із заголовком «Річард Ніксон і українці».

Представники багатьох етнічних спільнот Америки могли б написати подібні статті, бо як сенатор і громадський діяч, якого обирають виборці, Р. Ніксон мав нагоду і потребу зустрічатися й загалом орієнтуватися у проблемах

¹⁰ Тверда постава Джансона // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.55. 22 березня.

етнічних спільнот у цій країні, – йдеться в статті. Однак до українців Ніксон виявив особливе зацікавлення. Як пише невідомий автор, «видатний державний діяч Америки розуміє проблему України та інших поневолених націй». Це, звісно одна з цінностей для громади, оскільки проблема поневолених народів турбує її як ніяка інша, тому Ніксон одразу зайняв позицію серед «улюбленців» публіки. «Мало є на світі таких людей, котрі дорожать ідеалом суверенності більше, ніж українці», - це та інші висловлювання нового президента, котрі належали ще йому як сенатору, наведені у статті, також забезпечили йому відповідне ставлення. Про це свідчить і подальша «пісня похвали» на честь політика: «Річард Ніксон, на довгому й складному шляху до Білого Дому виявив велику працюовитість, послідовність і наполегливість. Він дійсно змагався, і то змагався шляхетно»¹¹. Заяви Ніксона, наведені в статті, подекуди доволі гучні і навіть багатообіцяючі: він висловлює захоплення, запевняє підтримку, виказує повагу українцям. Мабуть, перейнятість політика Україною та її проблемами дещо перебільшена, та все-таки стаття містить переконання у важкості передбачити, що буде зроблене для прискорення визволення поневолених народів, чого так прагнули українці, за нового уряду¹². До його обрання на посаду президента подібних статей фактично не зустрічається, однак не зустрічається й гострої критики на кандидата Ніксона, що також про щось свідчить.

Політичну симпатію «Свободи» щодо партій, за текстами публікацій одразу розпізнати не так легко, оскільки часопис позиціонує себе як загальногромадську й загальнополітичну, але позапартійну та позаконфесійну газету¹³. Тому пишуть про всіх і пишуть здебільшого в однаковій кількості, окрім, звісно ж, президента, котрий знаходиться на першому місці за кількістю згадок. Кандидатів від обох основних партій, що беруть участь у передвиборчій кампанії, здебільшого оцінюють за результатами реакцій громадськості на політичні промови та позиції політиків. Однак в деяких публікаціях таки можна

¹¹ Річард Ніксон і українці // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.215. 20 листопада.

¹² Річард Ніксон і українці...

¹³ Качарай С. *Це майже біблійна історія*// Вільне слово американської України/ За ред. П. Часта; Нью-Йорк: Ukrainian Book; Ужгород: ТІМРАНИ, 2012, с. 9 - 10.

розпізнати прихильність до однієї партії більшу, ніж до іншої. Так, читаючи одну з лютневих статей про ситуацію перед виборами, натрапимо на інформацію про те, що серед усіх дотепер формально проголошених кандидатів найповажнішим і найбільш компетентним є Річард Ніксон – республіканець. Серед усіх державних мужів, включно з президентом Джонсоном та держсекретарем Д. Раском, немає іншого такого американця, котрий особисто знав би стількох закордонних державних мужів і політиків, як Річард Ніксон¹⁴. Зазначено, що це все «кажуть» та «вважають коментатори». Та судячи зі всього дописувачем даної статті був або прихильник Республіканської партії, або ж і один з її членів.

Одним з важливих критеріїв оцінки політиків у 1968 році було ставлення до В'єтнамської війни та стратегія щодо розв'язання конфлікту. Війна була непопулярною та нецікавою, і про її непопулярність згадується в окремих тогорічних публікаціях «Свободи»¹⁵. Довкола цієї теми точились запеклі дискусії, та думки ділились в найрізноманітніших варіаціях. Основною фігурою, що має дотик до закордонної політики, та війни у В'єтнамі на початку року і до осені все ще залишається президент Джонсон. На сторінках газети він виступає як занадто заангажований різними своїми заявами і хоч прагне миру у В'єтнамі, та тепер не в силі провести радикальних змін у воєнній тактиці¹⁶ і перебуває в ситуації, коли того миру важко досягнути. Газета також подає позицію головних конкурентів Джонсона від демократичної партії - Юджин Маккарті і Роберт Кеннеді¹⁷ виступали проти політики президента Джонсона супроти В'єтнаму і за негайне припинення бомбардувань. Про Джорджа Воллеса – кандидата від Незалежної партії Америки згадано дуже мало. А от кандидат від Республіканської партії Річард Ніксон одним з основних гасел мав саме заклик «Республіканський кандидат завершить війну у В'єтнамі». Ніксон також часто критикував в'єтнамську політику Джонсона, хоч і не вимагав негайного

¹⁴ Ніксон і інші кандидати // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.26. 8 лютого.

¹⁵ В'єтнам і рекрутація // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.55. 22 березня.

Давиденко В. Випробування характеру // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.170. 14 вересня.

¹⁶ Заява Ніксона про мир // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.48. 13 березня.

¹⁷ Кеннеді мав широку підтримку американського населення фактично усіх прошарків, через свої прогресивні політичні погляди а також певну репутацію родини Кеннеді а зокрема його брата – Джона Кеннеді.

відкликання американських військ як інші політичні опоненти президента¹⁸, його програма передбачала поступове відтягнення американської армії з Азії. Фактично єдиним, хто підтримував лінію Джонсона у в'єтнамському питанні, був віце-президент Г'юберт Гамфрі. Він балотувався від демократичної партії після того, як Джонсон після чергових праймеріз зняв свою кандидатуру. Гамфрі виступав проти припинення бомбардування й поступок Північному В'єтнаму, маючи намір саме в такий спосіб завершити війну. «Свобода» писала, що новий президент, мав би вільнішу руку і йому було б легше добитися миру, ніж Ліндону Джонсону після стількох років провадження його «політики терпеливості», котра не дала ніякого результату¹⁹.

У публікаціях «Свободи» Джонсон виглядає втомленим війною і нею ж і обтяженим, але здебільшого всюди правим щодо стратегії та прийнятих рішень. Автор одної зі статей висловлює сумнів, що Джонсон зможе закінчити В'єтнамську війну²⁰, однак його позиція, вважає той же автор, виглядає найбільш переконливо.

«Свобода» подавала також позицію критиків Джонсона - політичних супротивників з різних партій США, від глав інших держав, Папи Римського, від протестуючого американського населення та демонстрантів з інших країн. Ці критичні голоси публікувалися більше, аніж у половині номерів за цей рік. У трактуванні газети, на «одному березі ріки» часто «президент Джонсон і його прихильники» а на іншому – «доморослі і закордонні угодовці та Папа»²¹. Сам вибір формулювань – «доморослі» та «угодовці» має хоча й непрямий, але все ж таки негативний відтінок. Коли Ліндон Джонсон, після вбивства Джона Ф.Кеннеді, вступив на пост президента, він мав підтримку значної частини громадськості. Але поки тривала В'єтнамська війна, ця підтримка американців поступово знижувалася²², з кожним роком в країні все більше наростало

¹⁸ Ніксон щораз гостріше атакує Джонсона і вуличні заворушення рекомендує поборювати силою // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.46. 9 березня.

¹⁹ Заява Ніксона про мир // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.48. 13 березня.

²⁰ Заява Ніксона про мир...

²¹ В'єтнам і Корея // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.18. 27 січня.

²² Augustyn A. *Lyndon B. Johnson – Election and the Vietnam War* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/biography/Lyndon-B-Johnson/Cabinet-of-Pres-Lyndon-B-Johnson>

невдоволення та вибухали протести. Інформація це загальновідома з багатьох джерел, однак читаючи «Свободу» за 1968 рік, негативне налаштування суспільства проти президента Джонсона не так яскраво кидається в очі. Навпаки ж подається кількаразова статистика щораз більшої підтримки американського президента населенням, в справі війни у В'єтнамі, кілька разів, і ще до відмови Ліндона Джонсона кандидувати, є статті про те, що той чи інший прошарок суспільства голосуватиме за чинного президента (Нью-Йоркський Штатний комітет²³, робітництво²⁴).

Республіканці часто твердять, що президент недооцінює того невдоволення, яке панує в цілій країні і Америка потребує іншого лідера, який рішуче виступив би проти комунізму і завершив би війну у В'єтнамі²⁵. І в основному наперед виходить Річард Ніксон, тим «лідером» мав би стати він. Заява Ніксона, в якій він обіцяв привернути мир у випадку «нового лідерства» - знайшла широкий відгук у всій прихильній і неприхильній до політика пресі²⁶. Серед демократів, фактично, найпопулярнішим був сенатор Роберт Ф. Кеннеді. Він володів значною підтримкою та симпатіями з боку населення, багато американців готові були віддати йому свої голоси, до того ж в «Свободі» часто згадувалося про всезагальну любов до родини Кеннеді. Сам сенатор Кеннеді підтримував кандидатуру президента Джонсона, але якраз щодо політики у В'єтнамі з ним гостро не погоджувався.

Та й не тільки він. В середині Демократичної партії через різницю поглядів на в'єтнамське питання, утворилася сильна опозиція, про яку вказує також стаття про березневі правибори в Гемпширі, на яких сенатор Маккарті отримав трохи менше голосів, ніж президент Джонсон. Свідомий своєї слабкості, він заявив, що основна ціль його кандидатури – переконати Джонсона, що

²³ Нью-Йоркський Стейтовий Демократичний Комітет схвалює кандидатуру Джонсона // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.31. 16 лютого.

²⁴ Президент Джонсон заявляє рішучість у внутрішній і закордонній політиці // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.58. 27 березня.

²⁵ Республіканські члени Конгресу критикують звернення президента про Стан Унії. // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч. 20. 31 січня.

²⁶ Заява Ніксона про мир // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.48. 13 березня.

суспільство налаштоване проти В'єтнамської війни²⁷. Сам Маккарті свою аудиторію знаходив на кампусах американських університетів в багатьох штатах, де антивоєнна платформа політика підтримувалася більшістю, оскільки антив'єтнамські протести стали однією з основ молодіжних виступів. В 1968 році серед американської молоді навіть започаткувався рух «Get Clean for Gene»²⁸, коли молоді люди стригли своє волосся і збривали бороди на підтримку кампанії Маккарті²⁹. Довге волосся і борода були важливою частиною їхньої ідентичності як інтелектуальної богеми та хіпі. Наміром цих людей було показати, що вони жертвують чимось дуже важливим заради підтримки кандидата, який обіцяє припинення війни. Газета писала, що молодь добровільно ангажувалася до пропагандивної кампанії в користь Маккарті³⁰, оскільки він тоді чи не найбільше відповідав її поглядам, а також імпував їм своєю прямолінійністю і чесністю³¹. Студенти й студентки захоплювалися його виступами: Маккарті проповідував негайне і беззастережне припинення бомбардування Північного В'єтнаму та відтягнення щомісячними транспортами американського війська з В'єтнаму³². Однак на відміну від студентства, політичні опоненти Маккарті на сторінках «Свободи» таврували його плани щодо миру у В'єтнамі як всуціль нереальні та корисливі, висловлені заради здобуття номінації на кандидата в президенти.

Ставлення дописувачів та редакторів газети до представників демократичної партії, зокрема тих, котрі кандидували, прослідковується в одній з серпневих статей, яка має заголовок «Перемога здорового глузду». Президент Джонсон та прихильники його програми та політики виглядають привабливіше, ніж їхні опоненти. Стаття опублікована незадовго після того, як Юджин Маккарті програв на Демократичній конвенції в Чикаго, та кандидатом на пост президента демократи обрали Г'юберта Гамфрі. В ній прямо висловлюється думка, що це був вияв здорового політичного глузду – не

²⁷ Правибори в Нью Гемпширі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.50. 15 березня.

²⁸ De Gene – скорочення від Eugene (McCarthy).

²⁹ T. Pugmire *Getting «Clean for Gene»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mprnews.org/story/2006/11/20/mccarthy2a> (20.11.2006).

³⁰ Правибори в Нью Гемпширі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.50. 15 березня.

³¹ Зворот направо // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.203. 31 жовтня.

³² Перемога здорового глузду // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.161. 31 серпня.

висувати Маккарті, та не піддаватися «паціфістичній демагогії різних лібералів» і провід Демократичної партії керувався здоровою державною логікою, а не сентиментами. В цьому контексті у статті згадується також про представників біт-покоління та хіпі, десятки тисяч яких демонстрували на підтримку Юджина Маккарті в Чикаго, й чиїми якраз виступами «вияв здорового політичного розсудку не дав себе стероризувати»³³.

Серед усієї політичної гонитви, В'єтнамська війна була як більмо на оці, бо від президента Джонсона перейшла у спадок до його наступника. «Свобода» пише, що Америка впродовж п'яти-шести років у В'єтнамі не здобула перемоги, і досягла значно гірших наслідків, ніж у боротьбі проти куди могутніших Німеччини та Японії під час Другої світової війни. І провина за цю відсутність ясного кінця війни лягає на плечі президента Джонсона³⁴.

В останні дні березня Ліндон Джонсон зняв свою кандидатуру з президентських виборів. Головна причина стала відомою лише після його смерті: його здоров'я під кінець президентського терміну швидко підупадало. Лікарі запевнили його, що йому лишилося декілька років життя, і він напевно не доживе до кінця другого терміну. Це, в кінці кінців, виявилось правдою: Джонсон помер у січні 1973 року³⁵. Однак ще до того, як Ліндон Джонсон відмовився від дальшої участі у виборах, він наказав припинити бомбардування частини Північного В'єтнаму та розпочав рух в напрямку мирних переговорів. Надалі його дії позначені своєрідним «тавром» миротворця та одночасно сентиментом з приводу його відмови кандидувати. В одній зі статей «Свободи» сказано, що серед повені коментарів до промови Джонсона про свою відмову, червоною ниткою проходить одна думка: ця промова стала новим доказом того, що від формату лідерів залежить хід історичних подій³⁶. «Свобода» пише, що, фактично, своїм рішенням президент Джонсон поставив себе в ту позицію, коли

³³ Перемога здорового глузду // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.161. 31 серпня.

³⁴ Відхід ген. Вестморленда // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.60. 29 березня.

³⁵ Janos L. The Last Days of the President. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1973/07/the-last-days-of-the-president/376281/> (July 1973)

³⁶ Відгуки на промову Джансона // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.64. 4 квітня.

він ще більше старатиметься передати провід Америки в інші руки, в куди кращому стані від того, в якому вона була, коли він цей провід перейняв. І своєю відмовою від наступного терміну президентства Джонсон надав своїм діям безкорисливого характеру.

Президент перестерігав американців від надмірного оптимізму, бо попереду важкий, довгий та морочливий час ведення розмов з комуністами³⁷. Він, однак, був переконаним, що комуністичний Північний В'єтнам ніколи не переможе США і не підкорить собі всього В'єтнаму³⁸. «Свобода» пише, що загальна думка схиляється до того, що лідер комуністичного В'єтнаму Хо Ши Мін зробить велику помилку, якщо знехтує миролюбним жестом Джонсона, бо в такому випадку Америка отримає повне моральне право відповісти ще більшим загостренням війни. А президент в свою чергу не повинен буде рахуватися з думкою ліберальної опозиції, оскільки його вже не цікавлять результати виборів³⁹.

Однією з причин свого рішення не кандидувати знову на посаду Джонсон назвав поділ у справі В'єтнамської війни навіть у Демократичній партії. Президент вважав, що в той час, коли пів мільйона американських вояків готові здійснювати його рішення - обороняти проти комуністичної агресії Південний В'єтнам своїм власним життям, він, як головнокомандувач Збройних Сил, не може торгувати принципами у передвиборчій кампанії⁴⁰. Заяви його були доволі патетичні, та дії часто розходилися зі словами. В 1968-му мали рекрутувати до війська наступних 40 з лишком тисяч резервістів, причому рекрутаційний уряд за ідеєю Г. Гамфрі⁴¹ змінив принцип призову з «найстарших», себто випускників

³⁷ 10-го травня почнуться у Парижі переговори між ЗСА й Північним В'єтнамом // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.85. 7 травня.

Паризька конференція справді тяглася дуже довго без жодних результатів. Газета кілька разів писала, що на конференції займаються лише процедурно-престижевими справами і ніяк не переходять до діла. Коментатори стверджували, що конференція у Парижі «кваситиметься» допоки Ніксон не перейме керівництво державою.

³⁸ Припинено бомбардування Північного В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.62. 2 квітня.

³⁹ Відгуки на промову Джансона // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.64. 4 квітня.

⁴⁰ Рішення Президента // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.63. 3 квітня.

⁴¹ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.134. 18 липня.

Ідея Г. Гамфрі полягала у тому, щоб брати до військової служби наймолодших, а не найстарших зобов'язаних і здатних до неї юнаків та брати їх за жеребом, щоб виключити закиди протекціонізму і покривдження бідних, які не можуть навчатись у високих школах. Гамфрі твердив, що рекрутація наймолодших у військовому віці

вищих шкіл та університетів або тих, хто не мав змоги навчатися (прибл. 24-26-річних), на «наймолодших», тобто 19-річних. Та в часі війни, непопулярної і веденої за тисячі кілометрів від Америки, в найтяжчих кліматичних і територіальних умовах, перспектива мобілізації до війська молодь не захоплювала⁴².

В подальших своїх промовах Джонсон непрямо критикував та відкидав стратегічні ідеї Юджина Маккарті щодо В'єтнаму, та висловлював переконання, що будь-який наступник, котрий прийде йому на заміну, вестиме у В'єтнамі ту ж саму політику, що її веде Джонсон⁴³. Цитуючи «The New York Times»⁴⁴, «Свобода» твердить, що Джонсон радше просто передасть віжки війни-миру у В'єтнамі в руки своєму наступнику, ніж погодиться на припинення бомбардувань на несприятливих для Америки умовах комуністів. Президент відкидає такий мир, який був би фікцією та обманом⁴⁵. Джонсон зі своїми найближчими дорадниками вирішив не проголошувати перед листопадними виборами та під час останніх трьох засідань Паризької конференції⁴⁶, одностороннього і безоглядного припинення бомбардувань проти Північного

вможливіть теж краще планування для молодих людей, бо тепер вони впродовж років не певні, що з ними станеться.

⁴² В'єтнам і рекрутація // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.55. 22 березня.

⁴³ Джонсон не змінить своєї політики супроти В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.153. 21 серпня.

⁴⁴ Заснована в 1851 р. Публікується в Нью-Йорку. Найстаріша і третя за популярністю щоденна газета в США.

⁴⁵ Президент не змінить своєї політики супроти В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.188. 10 жовтня.

⁴⁶ В номерах «Свободи» з травня по жовтень ведеться спостереження за Паризькою конференцією у справі В'єтнаму. Близько 20 з лишком статей присвячено повідомленням про те, що чергове засідання «знову відбулось без успіху». Сторони то не можуть погодитись яку форму столу обрати для засідань, то займаються суто полагодженням процедурно-престижних справ. Джонсон наіменував конференцію «тупцюванням» довкола форми але з відсутністю змісту. Представники Північного В'єтнаму час до часу натякали, що президенту Джонсону залишилось ще зовсім трохи до завершення його каденції. Коментатори пояснюють, що таким чином комуністи вдавалися до своєрідного морального тиску на президента, у зв'язку з американськими виборами, а також хотіли, щоб ціною «втрати обличчя» Америка таки цілком припинила бомбардування Північного В'єтнаму.

25-те засідання Паризької конференції про В'єтнам - знову без успіху // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.189. 11 жовтня.

У Парижі продовжуються суперечки про форму столу на конференції про В'єтнам // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.233. 17 грудня.

А Генрі Кіссинджер у своїй книзі «Ending the Vietnam war. A history of America's involvement in and extrication from the Vietnam war» пише наступне: «В 1968 році не було укладено жодної угоди, оскільки Ханой не був готовий ні тоді, ні протягом чотирьох років по тому, за урядування Ніксона, щоб погодитися на щось, окрім повної перемоги, включаючи беззастережний вивід усіх військових сил США з В'єтнаму та повалення Сайгонської політичної структури».

Kissinger H. «Ending the Vietnam war. A history of America's involvement in and extrication from the Vietnam war». New York London Toronto Sydney Singapore: Simon&Schuster, 2003. с. 67.

В'єтнаму. Така позиція мала би збільшити шанси головного демократичного кандидата Г. Гамфрі на перемогу. Та в газеті зазначено, що Джонсон не хотів давати Річардові Ніксону аргументу, що демократичний уряд легковажить безпекою і життям американських військових у В'єтнамі, маючи на рахунок тільки президентські вибори в США⁴⁷. Чи припускав Ніксон таку думку – ніхто не знає, однак переконання в легковажності уряду у справі В'єтнамської війни в американському суспільстві таки панувало. «Свобода» передрукувала вересневу статтю Волтера Г. Джадда з «Reader's Digest»⁴⁸ у якій автор описує помилки США у В'єтнамській війні. Джадд твердив, що допоки північно-в'єтнамці були без жодної ракети і гармати, їх можна було одразу розтрошити, однак американці відмовились вживати силу, яку могли. Тим часом Північний В'єтнам разом з допомогою СРСР розбудував протиповітряну оборону такого штибу, яку фахівці військової справи характеризують як «найбільш смертельну з усіх до тепер відомих». А друга помилка – це ведення війни без її офіційного оголошення. Тому, говорячи про військових Джадд запитував: «Яке ж ми маємо право вимагати від наших хлопців, щоб вони ризикували своїм життям, коли їх уряд не хоче зробити всього, що від нього залежить⁴⁹, щоб обмежити можливості ворога убивати їх?»⁵⁰ Наступний передрук у «Свободі» з «US News & World Report»⁵¹, засвідчує, що передвиборчий настрій в США є настроєм протесту. Предметами протесту є ця безкінечна війна у В'єтнамі, порушення законів і правопорядку в країні, зріст злочинності, рішення Найвищого Суду, примусова інтеграція, студентські демонстрації, зріст коштів прожитку і високі податки.

⁴⁷ Президент не змінить своєї політики супроти В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.188. 10 жовтня.

⁴⁸ Заснований в 1922 році. Видається в Нью-Йорку. Щомісячний журнал для сімейного читання.

⁴⁹ Марк Боуден (англ. Mark Bowden) – американський журналіст, письменник та історик, у своїй книзі «Hue 1968» публікує інтерв'ю, взяті в американських ветеранів В'єтнамської війни. Їхній досвід і пережиття війни автор відсумував у трьох основних пунктах: (1) більшість (але не всі) пишалися тим, що служили; (2) майже всі сердилися на зраду їхнього юнацького ідеалізму, в основному на американських лідерів, котрі відправляли їх на війну, яка з самого початку визначалася як невигащана; (3) та всі відчували смуток за своїми друзями, яких вони втратили, та жах, якого війна завдала всім причетним, особливо тому, що більшості (але не всім) здається, що смерть і страждання не мали жодної мети.

Bowden M. «Hue 1968. Turning Point of the American War in Vietnam». New York: Atlantic Monthly Press, 2017. с. 529.

⁵⁰ Давиденко В. Випробування характеру // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.170. 14 вересня.

⁵¹ Заснований у 1933 році. Видається у Вашингтоні. Американський журнал новин.

Провину за всі ці речі приписуються президентові Джонсону і його Уряду, слухно чи неслухно⁵².

Значною мірою, 1968 рік був винятковим роком в історії американської політики. Як писалося в одній зі статей «Свободи», рідко буває, що якась країна опиняється у вогні двох революцій одночасно, та станом на 68-ий рік в Америці було саме так, і це виклик для всієї країни, для уряду, президента Джонсона, а що більше – його наступника. Дві основні революції, котрі потрясають Америку і становлять найактуальнішу проблему для майбутнього президента – це революція чорношкірих американців та революція молоді. Американські політики та коментатори потішають себе і громадянство тим, що приблизно серед 25-мільйонного чорношкірого населення, та приблизно 6-мільйонної групи студентів, анархічний і деструктивний елемент становить відсоткову меншість. Та приклади всесвітньої історії не раз показали, що революції завжди здійснювали саме меншини. Тому «Свобода» пише, що для нового президента США найскладнішим буде «добре скласти» цей найважчий історичний іспит, котрий проходитиме для нього паралельно: завершити війну у В'єтнамі, не залишивши тієї країни на поталу комуністам, і конструктивно впоратися з обома революціями – расовою і молодіжною. При чому, перед президентом стоїть також проблема, - зазначає автор, як відмежувати деструктивний та анархістичний елемент обох революцій і знесилити його, від тих, хто шануючи закони, прагне творити нову кращу культуру, економіку, та хоче реформ у сфері освіти для кращого навчання⁵³.

Вже перед самими виборами під час своїх промов президент Джонсон до списку причин його відмови на перевибір, оголосив ще одну: бажання припинити поділ в суспільстві, що міг би лише загостритися довкола його кандидатури⁵⁴. Після патетичних промов президента «Свобода» писала, що «навіть найбільші критики Джонсона після відмови від кандидатури на

⁵² Передвиборче мряковиння // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.179. 27 вересня.

⁵³ Дві революції в ЗСА // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.211. 14 листопада.

⁵⁴ Президент на відхідному // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.207. 7 листопада.

перевибір, прославляли його як великого державного мужа, який довів, що інтереси свого народу і своєї країни він ставить понад особисті амбіції»⁵⁵.

«Свобода» вважала, що Річарду Ніксону також не бракує «благородності». Він мав намір як кандидат у президенти ще в квітні виголосити промову щодо своїх планів у справі В'єтнамської війни. Однак, пише газета, політик відклав свій намір, аби не заважати мирній справі, яку розпочав президент Джонсон⁵⁶. Ключ до розв'язання війни знаходився у Москві, на думку Ніксона, але повідомлення про зустрічі з радянськими прем'єрами в газеті є лише про Джонсона, котрого часопис не раз критикує за сліпоту щодо СРСР⁵⁷. Пізніше Ніксон заявляв, що збирається «відамериканизувати» війну у В'єтнамі і коли він стане президентом США, то прискорить вишкіл південно-в'єтнамських військ, щоб вони могли замінити американську армію⁵⁸. І здійснювати це він планував в швидшому темпі, ніж уряд Джонсона. А вже у жовтні Ніксон публічно припускав, що президент прийматиме якісь дії щодо В'єтнаму, в останні тижні перед виборами, щоб допомогти Г. Гамфрі перемогти. Однак критики в'єтнамській політиці Джонсона Р. Ніксон та С. Егню⁵⁹ не висувають, заявляючи, що вони за якнайскоріше настання миру у В'єтнамі, тому не хочуть зайвими коментарями вносити заворушення у Паризьку конференцію⁶⁰.

«Свобода» писала, що на цих президентських виборах в Америці, як і завжди, керуватимуться радше особистими даними кандидатів, ніж їхніми політичними прикметами. Автор статті стверджував, що пересічні американці мало цікавляться політичним чи державним статусом кандидатів, вони розглядають персоналії. В'єтнам був для багатьох кандидатів, фактично, основною платформою, на якій стояла вся їхня передвиборча кампанія, та яка їх водночас і різнила. А точніше – в'єтнамська стратегія в опозиції до керуючого президента, котрий практично втратив підтримку населення. Одна з газетних

⁵⁵ Президент на відхідному // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.207. 7 листопада.

⁵⁶ Ніксон відкладає на пізніше заяву в справі війни // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.63. 3 квітня.

⁵⁷ Напр. Президент на відхідному // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.207. 7 листопада.

⁵⁸ Ніксон хоче „відамериканизувати" війну у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.182. 2 жовтня.

⁵⁹ Кандидат на віце-президента Америки від Республіканської партії.

⁶⁰ Ніксон сподівається, що рішення Джонсона спричинить поступ в переговорах в Парижі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.205. 2 листопада.

статей твердила, що більшість кандидатів збудували свою агітацію «на президенті Джонсоні»: дехто в опозиції до його в'єтнамської політики (демократи Маккарті і Кеннеді), дехто на тотожній з ним платформі (Гамфрі), а дехто десь посередині (республіканець Ніксон і підтримував політику і Джонсона і критикував, хотів завершити війну швидшими темпами). Тому відмова президента Джонсона кандидувати і початок мирних переговорів у Парижі вибили землю з-під ніг деяким кандидатам, котрі разом із цим втратили свої головні виборчо-політичні переваги, і розбіжностей в їхніх політичних платформах практично не стало⁶¹.

З жовтня в газеті «Свобода» починають з'являтися повідомлення про те, що суспільні опитування таки віщують перемогу Р. Ніксону⁶². Вона повідомляла, що у своїх політичних симпатіях поділились навіть члени профспілок. Перед виборами дивними є настрої серед зорганізованого робітництва, - пише газета, що зазвичай голосувало за демократичного кандидата. Більше того, на початку року в одній зі статей було цитовано Д. Мейні – американського лідера профспілки, котрому належать наступні слова: «...не думаю, що ми збираємось покинути нашого приятеля тільки тому, що він має виконати важке завдання і тоді, коли він найбільше потребує приятелів»⁶³. Йшлося про підтримку президента Джонсона в контексті В'єтнамської війни. На виборах робітництво повинне було «виконати своє завдання» та голосувати за діючого президента. Однак через пів року ситуація змінила свій вигляд: по-перше, Джонсон зняв свою кандидатуру, по-друге, 49% робітників висловились проти в'єтнамської політики президента і їхні потенційні голоси розділились майже порівну між демократом Гамфрі і республіканцем Ніксоном, на користь останнього⁶⁴.

Час до часу в газеті виринала постать колишнього президента США Дуайта Ейзенхауера. Він виступав своєрідним обсерватором подій та радником

⁶¹ Платформи кандидатів // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.103. 1 червня.

⁶² Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.186. 8 жовтня.

⁶³ Президент Джонсон заявляє рішучість у внутрішній і закордонній політиці // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.58. 27 березня.

⁶⁴ Опитування виявляють, що Гомфрі дістав би тільки 34 відсотки робітничих голосів // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.189. 11 жовтня.

для Л. Джонсона і Р. Ніксона. То один, то другий їздили до нього за порадами. Також він часто фігурує в контексті порівняння ситуації, коли в часі президентських виборів країна заангажована у війну, за Джонсона - у В'єтнамську, за Ейзенхауера - в Корейську. Кореспонденти «Свободи» писали, що у В'єтнамі створилась така ситуація, що легко з неї вийти - неможливо. Тому наступник президента Джонсона має послухатися поради старого британського маршала Монтгомері: примиритися з тим, що у всьому В'єтнамі пануватимуть комуністи, і цим «не журитися»⁶⁵. Ейзенхауер від початку вважав президента Джонсона принциповим і не вірив в те, що він може залишити В'єтнам на поталу долі та відкликати звідти американські Збройні сили⁶⁶. Натомість колишній президент вважав Ніксона за найкраще підготованого кандидата на пост президента. Ейзенхауер заявляв, що він з усією своєю родиною веде агітацію за колишнього віце-президента Ніксона, бо республіканець найбільш готовий до того аби виконувати уряд президента, об'єднати країну, покращити соціальні умови, усунути заворушення та закінчити війну у В'єтнамі⁶⁷. Зринає іронічна посмішка, коли в грудні цього ж року з'являється повідомлення про одруження молодшої доньки Ніксона з внуком Ейзенхауера⁶⁸. Попередні передвиборчі агітації одразу набирають відповідного забарвлення.

7 листопада, в переддень виборів у «Свободі» з'явилася стаття, яка повідомляла, що політична картина змінилася не на користь Р. Ніксона. По-перше, через те, що у виборчу кампанію активно втрутився президент Джонсон. Хоч ще кілька місяців тому деякі коментатори твердили, що Гамфрі повинен відмежовуватись від уряду й виступати, як незалежна людина, то тепер ці погляди змінилися. За останній період Джонсон прихилив до себе велику частину опозиційно-налаштованого населення своїми «дійсно щирими й наполегливими змаганнями до замирення у В'єтнамі в площині не капітуляції, а

⁶⁵ Трудний вихід з В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.128. 10 липня.

⁶⁶ Айзенгавер не вірить, щоб Президент відкликав військо з В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.64. 4 квітня.

⁶⁷ Айзенгавер вважає Ніксона за „найкраще підготованого" кандидата // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.201. 29 жовтня.

⁶⁸ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.224. 4 грудня.

сприйнятливого компромісу». На одній з конференцій президент заявив, що немає в світі іншої такої людини, яка б так щиро, бажала миру у В'єтнамі, як він, і звинувачування Ніксона в його бік, чи бік Демократичної партії - є нечесними⁶⁹. Газета також наголошує, що Джонсон довів свою особисту безкорисливість в цій справі, знявши свою кандидатуру⁷⁰. А одразу на наступний день президентом Сполучених Штатів Америки було обрано Річарда Ніксона.

Після обрання Ніксона президентом «Свобода» повідомила про його заяву «до інавгурації нічого не робити». Ніксон відмовив президенту Південного В'єтнаму на запрошення приїхати та ознайомитися з ситуацією, тому що «в Америці може бути тільки один президент». З цієї ж причини до інавгурації він відмовився від усіх подорожей за кордон та втручання в Паризьку мирну конференцію. Разом з іншими коментаторами «Свобода» називає всі ці заяви «куртуазним жестом» президенту Джонсону, щоб не зменшувати його поваги в очах південно-в'єтнамців та комуністів, а собі зберегти «вільну руку»⁷¹. Більше того, Ніксон заявив, що Джонсон до кінця свого урядування (ще місяць) може вирішувати справи закордонної політики, зокрема справу В'єтнаму, в його, Ніксона, імені⁷². А під час підготовки до інавгураційних урочистостей Ніксона, голова інавгураційного комітету⁷³ заявив, що «немає жалоби з приводу війни у В'єтнамі, і тому відбудеться інавгураційний парад від Капітолію до Білого Дому»⁷⁴. Ця заява, мабуть, обурила б не одного вояка, що «від імені» Америки був саме у В'єтнамі.

Якщо говорити про те, до котрої з обох найбільших американських політичних партій, українська громада мала більшу прихильність, крізь сторінки «Свободи» важко сказати однозначно. В одному з номерів сказано, що серед американсько-української громади є і республіканці, і демократи. Одні й другі є

⁶⁹ В зустрічі з президентом Джансоном у Нью Йорку взяли участь представники українців // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.201. 29 жовтня.

⁷⁰ Ще три дні // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.205. 2 листопада.

⁷¹ Ніксон не полетить до Сайгону - не буде втручатися у переговори // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.209. 9 листопада.

⁷² Зустріч Ніксона з Джансоном // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.211. 14 листопада.

⁷³ Віллард Марріотт.

⁷⁴ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.215. 20 листопада.

серед членів керівних органів Українського Конгресового Комітету, тому існує практика, що видатні українські республіканці й демократи виїждять на обопартійні конвенції і там стараються впливати на те, щоб американські політичні партії не забували про існування в світі поневолених Москвою народів. І звісно, на першому місці – українського народу. Актуалізація цієї теми є дуже важливою для української громади. Однак «Свобода» пише, що це нелегка справа в добу провадження офіційної політики мирного співіснування США та СРСР. Та оскільки в обох американських партіях є «противники цієї політики а також приятелі поневолених народів, а зокрема і приятелі визвольної справи України»⁷⁵, то партійні конвенції і наради Комісій Платформ є добрими нагодами для того, щоб цю тему таки підіймати. В контексті виборів це питання доволі важливе і цікаве. Адже серед американсько-української громади побутувало гасло «Вихід з українського гетта», і президентські вибори 68-го вони бачили як один з ключів до його реалізації. Тогорічні вибори президента Америки для українців в еміграції мали значення не лише з огляду обрання того чи іншого кандидата на главу держави, але і з погляду активізації американських українців в загальному політичному житті країни. Їх, звісно ж, цікавило майбутнє української громади в Сполучених Штатах Америки, якими є та будуть її роль, характер і значення в тій країні. Тому «Свобода» закликала бути активними в політичному житті, і неважливо до якої партії належать американські українці, головне, щоб взагалі належали та відігравали там активну роль⁷⁶. Стояти збоку і займати нейтральну позицію – це найгірший варіант. Українська громада так прагне стати значним чинником в політичному житті США задля того аби мати більше нагод та можливостей зацікавити українською проблематикою американський політичний світ, - дещо повторюючи попередні статті, пише газета. Тому велика кількість українців у різних штатах включалася в передвиборчу кампанію обох головних партій та подавала свої кандидатури на різні виборчі посади. Редакція «Свободи» закликала щоб ці явища не були

⁷⁵ Партійні платформи // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.142. 6 серпня.

⁷⁶ Переламлювання гетта 198. // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.198. 24 жовтня.

винятковими й не виринали лише під час виборів, а навпаки – стали постійними, масовими і тривкими, бо лише так можна досягнути поставленої мети⁷⁷. На жовтневому зібранні українських студентів в Детройті, організованому осередком ТУСМ⁷⁸ ім. Міхновського, предметом обговорення були проблеми сучасного українського студентства в Америці. Однією з трьох найважливіших точок, які виринули в дискусії, був висновок, що українські студенти повинні чисельно та активно включатись в працю американських політичних партій, щоб мати голос і якусь можливість впливу на поширення українського питання в країні⁷⁹, прислуговуючись таким чином громаді.

Підсумовуючи, можна сказати, що редакція та кореспонденти «Свободи» уважно слідкували за американськими виборами і подавали своїм читачам докладну інформацію – й що левова частка цієї інформації стосувалася теми в'єтнамської війни у цих виборах. Важливо зауважити, що газета пробувала бути об'єктивною і не надавала переваги жодному з головних кандидатів. Однак її об'єктивність значною мірою була викликана надіями активізувати українське питання, незалежно від того, хто виграє вибори.

Разом з тим, у публікаціях газети «Свобода» про війну у В'єтнамі видно одну велику прогалину. Цю прогалину можна проілюструвати на прикладі метафори, яка вжита в одному з жовтневих номерів «Свободи» у статті «Бомбити чи не бомбити Північний В'єтнам». У цій статті наведено фразу американського довголітнього воєнного звітодавця К. Б. Баклі: «Ця війна нагадує собою січкарню, з якої вискакує щораз більше вбитих і покалічених»⁸⁰. Однак в самій «Свободі» цієї «січкарні» ми так яскраво не побачимо. В'єтнамська війна присутня на сторінках часопису в 1968 році у вигляді певного фону: в контексті виборів як інструмент аргументації, який кандидати використовують собі на користь; в більшості протестів молодіжних чи робітничих як одна з основ їхнього початку і одне з гасел; у зрості злочинності в Америці як одна з причин, оскільки

⁷⁷ Переламлювання гетта 198. // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.198. 24 жовтня.

⁷⁸ Товариство Української Студіюючої Молоді.

⁷⁹ В Дітройті відбулася перша студентська бесіда // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.195. 19 жовтня.

⁸⁰ Курдидик Я. Бомбити чи не бомбити Північний В'єтнам? // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.194. 18 жовтня.

війна завжди його провокує; у невдоволенні суспільства як багаторічний тягар, котрий також тягне більші податки та ін.. Зігнорувати В'єтнамську війну було неможливо, але у 68-му редакція «Свободи» подавала інформацію про неї здебільшого в контексті президентських виборів, поза самим географічним В'єтнамом. Людські смерті з обох сторін зображувалося переважно у вигляді цифр, статистики. Причому, коли йдеться про сотні чи тисячі загиблих американців, то практично завжди ці цифри подаються поряд з цифрами вбитих комуністів, щоб показати, що їх іще більше.

РОЗДІЛ II. УКРАЇНЦІ У В'ЄТНАМІ

Війна в далекому В'єтнамі між двома частинами цієї країни не була геть чужою та сторонньою для української громади. Перш за все тому, що у лавах Збройних сил Сполучених Штатів Америки служили солдати та офіцери українського походження. Деяких з них було покликано до війська як простих новобранців, а деякі обрали військову професію, і були професійними вояками⁸¹. Україно-американські ветерани у своїх спогадах зазначали, що в українській спільноті було, загалом, очікувано, що кожен молодий чоловік служитиме своїй країні. Це була свого роду патріотична данина (gratuit) Америці – країні, яка дала їм притулок і свободу, на відміну від тих мільйонів українців, котрі залишалися під радянською владою⁸². Кілька тисяч українських американців воювали у В'єтнамі, десятки імен тих, котрі загинули там на полі бою, викарбовано на Стіні пам'яті (Vietnam Veterans Memorial Wall) у Вашингтоні. Однак знайти список загиблих у В'єтнамі українців десь на просторах мережі інтернет чи в книжках дуже складно. Тому своєрідною «стіною пам'яті» служать шпальти газети «Свобода». У них можна віднайти багато імен українських військових, котрі загинули у В'єтнамі, та тих, що повернулися з війни живими.

«Свобода» від початку мала бути органом «українсько-народним, з тоном гострим, радикальним», а більшість публікацій мали бути присвячені «нашим національним справам». Такими були вимоги Українського Народного Союзу до свого друкованого органу⁸³. Газета була і залишається найбільшим транслятором саме українського життя в Америці та інших поселеннях українських мігрантів⁸⁴. Варто зазначити, що ще в 30-х роках минулого століття, під час Голодомору,

⁸¹ Содоль П. *Війна у В'єтнамі – весна 1965* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrnationalism.com/publications/1155-viyna-u-v-yetnami-vesna-1965.html> (12.03.2015).

⁸² Kondratiuk L. *A Brief History of Ukrainian American Military Service* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uavets.org/ukrainian-american-military-service/> (10.05.2020).

⁸³ Баранник М.В., Голобуцький П.В. *Історія преси в Україні* [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Istorija_presy_v_Ukr (2005).

⁸⁴ Гаврош О. *Найстаріша в світі українська газета* [Електронний ресурс]//Радіо Свобода – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/24888694.html> (31.01.2013).

«Свобода» організувала протестні акції у США, котрі були спрямовані проти радянської політики. Однією з акцій саме на сторінках газети було спростування неправдивих репортажів деяких американських журналістів про Голодомор в Україні. Власне з тих часів однією з основних «місій» газети стала боротьба проти комуністичних ідей та різного роду радянофільських організацій. Висвітлення В'єтнамської війни протягом більше, ніж десятка років, підпадає під цю місію. Комуністичний Північний В'єтнам, якому постачає зброю та підтримку Комуністичний Китай і СРСР, а в опозиції «поневолений режимом народ» Південного В'єтнаму. Такий стан справ служить для української громади чіткою ілюстрацією ситуації в УРСР.

«Свобода» пише, що всі мислячі люди в Америці чи на інших континентах ставлять собі однакові запитання: Чому взагалі американці воюють у В'єтнамі? І відповіддю на це питання є той факт, що свого часу американський уряд уклав цілий ряд угод та пактів взаємної допомоги з різними державами. Тому залишити В'єтнам США просто не можуть, щоб не втратити своєї ролі світового лідера. Автор статті на цю тему - Ярослав Курдидик - стверджував, що в Азії США зустрілися з наступаючим комунізмом, і що як країна-провідниця вільного світу, вона не може мовчки дивитися як менші держави протистоять куди більшій за них комуністичній агресії, намагаючись з усіх сил втримати свою самостійність⁸⁵. США в «Свободі» переважно зображені як доволі благородна держава. Та не можна ствердити, що в американського уряду не було своєї користі при обороні слабших держав, що йому не йшлося про розширення території свого впливу.

Коли з американцями зрозуміліше, то мислячі українці також можуть себе запитати: а чому ж у В'єтнамі воювали українці? На це запитання є цілий ряд відповідей. Як уже зазначалося, окрім того, що дехто з української еміграції обирав професію військового і таким чином опинявся на фронті, інші потрапляли під систему обов'язкової щорічної рекрутації⁸⁶, котра діяла в США в часі

⁸⁵ Курдидик Я. Альянти ЗСА у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.130. 12 липня.

⁸⁶ Стратегія і політика ЗСА // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.202. 30 жовтня.

В'єтнамської війни. Також дехто міг мати корисливі цілі щодо швидшого отримання громадянства. Американський уряд на початку березня 1968 року схвалив рішення прискорити надання громадянства тим іноземцям, які відбули службу в Збройних силах США і служили в тих районах, котрі президент визначив як бойові зони. Цією постановою могли скористатися всі, хто служив у В'єтнамі, але ще не мають потрібних п'яти років побуту в Америці⁸⁷. Існувала ще одна категорія військових, - це добровольці. Газета пише, що незважаючи на В'єтнамську війну і всі небезпеки, з нею пов'язані, великий відсоток молодих чоловіків в США все ж вважав, що військова служба є справою честі і найпершим обов'язком кожного громадянина⁸⁸. Причому, в той час як американці мали цей сентимент до своєї власної країни, українська громада все-таки сприймала США в певній мірі як країну-рятівницю, в якій вона могла знайти прихисток від комуністичного режиму. Тому діаспоряни відчували обов'язок віддячити якимось чином цій країні, що виявлялося також і у військовій службі. Поза службою в армії, вдячність виявлялась також в лояльному дотримуванні законів. Можна в цьому контексті також припустити певний психологічний чинник: коли країна бере участь у війні, образ військового, чоловіка в формі – служить певним маскулітним ідеалом мужності та сили. Саме так зображувала «Свобода» у 1968 році ідеальний тип молодого американця - як молодого чоловіка у військовій формі⁸⁹. Йому протиставлявся той тип юнаків, котрі палять свої рекрутаційні картки, та уникають мобілізації на фронт, а також образ «деструктивних елементів суспільства»⁹⁰, тобто протестуючих студентів та інших молодих людей, котрі не знають чого хочуть⁹¹.

В часі В'єтнамської війни для редакторів газети у головному фокусі все одно є українська спільнота. Тому в ній публікуються статті про українських

⁸⁷ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.45. 8 березня.

⁸⁸ В'єтнам і рекрутація // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.55. 22 березня.

⁸⁹ Висока вояцька мораль // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.191. 15 жовтня.

⁹⁰ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.199. 25 жовтня

Зворот направо // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.203. 31 жовтня.

Дві революції в ЗСА // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.211. 14 листопада.

⁹¹ У Франції поважна криза: генеральний страйк, загрожена влада де Голля // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.95. 21 травня.

військовиків, які повернулися з В'єтнаму, некрологи загиблих, публікації про учасників американських збройних сил, котрі були членами УНСоюзу, листи, надіслані солдатами до редакції, листи батьків або командувачів ЗСША⁹² до окремих українських організацій. Газета публікує всі ці речі. За приклад візьмемо кілька характерних.

Перш ніж проглядати статті про українських військових та їхнє «в'єтнамське життя», слід пам'ятати, що всі вони є вихідцями нехай з різних штатів і міст, але з однієї діаспорної групи, котра накладає відбиток на кожного свого члена. Отже газетний 1968 рік з українців-військових «відкриває» американський 20-річний матрос та капрал, про якого пише одна з січневих статей, - українець, член СУМ⁹³, Ігор Гаврищук. Молодий капрал прибув на відпустку до Сіднею зі служби у В'єтнамі. Коментуючи свою службу, Гаврищук говорить, що борючись проти комуністів у В'єтнамі, він бореться одночасно зі смертельним ворогом України⁹⁴.

В кінці квітня Український Відділ Головної Управи прихильників Антибільшовицького Блоку Народів в Америці отримав листа від Головнокомандуючого Американськими Збройними силами у В'єтнамі, генерала В. С. Вестморленда. Головнокомандувач вислав лист-подяку за дві магнітофонні стрічки-радіопередачі, присвячені українським воякам у В'єтнамі в час Різдва. Їх передали в ефір 6 і 7 січня 1968 року через приймачі УСО⁹⁵ в Сайгоні. Так виглядає, що Вестморленд та його штаб оцінювали подібні жести автоматично і генерал відповідав короткими подячними листами на кожен з них, як і пасує головнокомандуючому. Це припущення базується на факті, що газета публікувала також його лист-подяку для СУА⁹⁶ за стрічку на Великдень, і поряд

⁹² Збройні сили США.

⁹³ Спілка Української Молоді.

⁹⁴ Американський матрос Ігор Гаврищук // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.19. 30 січня.

⁹⁵ United Service Organizations (USO)/(укр. – Організація Об'єднаних Служб, але в діаспорі побувало скорочення «УСО» від англ.) - американська благодійна корпорація, котра має на меті зміцнення членів Збройних Сил США, шляхом підтримки їхнього зв'язку з сім'єю, домом та країною і забезпеченням можливих розваг (виступи акторів, коміків та ін.) впродовж усієї їхньої служби. Під час війни у В'єтнамі центри USO часом були розміщені в зонах бойових дій, як от у Сайгоні.

⁹⁶ Союз Українок Америки.

з публікацією подавала фотокопію листа⁹⁷. Українська громада цими жестами пишалася й кожною подібною публікацією намагалася підтвердити певне особливе ставлення до себе: «у своєму прихильному листі», «висловлює глибоку вдячність», «від себе і всього Генерального Штабу ще раз дякує». У стрічці з великоднім привітом від матерів-українок «двічі згадується про Україну і підкреслюється те, що вона була першою у збройній боротьбі проти російського комуністичного наїздника 50 років тому»⁹⁸. Тому українські солдати на в'єтнамських фронтах наче продовжують українську справу боротьби з комунізмом.

У В'єтнамі військові українці були задбані, говорячи словами української діаспори, своєю громадою. В особливий спосіб, в часі різдвяних та великодніх свят, але й також поміж тим їм виявляли знаки уваги. Їм передавалися вже згадані радіо-стрічки з невеликими святковими радіопрограмами та привітами, в яких обов'язково згадується про Україну. Також в одному з листів від батька «в'єтнамця-союзівця»⁹⁹, публікованому в газеті, сказано, що, окрім листівок та сухих пайків, також передавалось на передову «українське друковане слово» у вигляді журналів та книжечок¹⁰⁰. Роман Купчинський, колишній керівник Українського Радіо «Свобода», та племінник відомого автора стрілецьких пісень Романа Купчинського, котрий воював у В'єтнамі в 1968-1969 роках, писав у листі¹⁰¹ до газети «Свобода» що дякує її редакції за те, що вона регулярно висилає йому номери газети. Він отримує ці номери майже щодня, в залежності від того, чи може гелікоптер долетіти до околиць Кесаню¹⁰², де він перебував. Купчинський пише, що в тих обставинах, в яких вони біля Кесаню живуть, кожна вістка про українське життя його підносить на дусі. Окрім подяки за літературу,

⁹⁷ Українське «Христос Воскрес» у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.79. 27 квітня.

⁹⁸ Привіт від українських матерів воякам у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.69. 11 квітня.

⁹⁹ Члена Українського Народного Союзу.

¹⁰⁰ Писанка нашим «в'єтнамцям» // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.72. 17 квітня.

¹⁰¹ Швидше за все адресованому редакції «Свободи».

¹⁰² Також Кхешань/Ке-Сан/Хе Сань (анг. Khe Sanh). Військова база, яку в 1968 р. займали підрозділи Морської піхоти США, біля одноіменного селища в одному з гірських районів Південного В'єтнаму. В 1968 році відбулася битва за Кесань між Народною армією В'єтнаму та Корпусом морської піхоти США – найдовша в історії В'єтнамської війни за участю Американських Збройних Сил. Американці здобули перемогу і відстояли Кесань.

Роман пише в редакцію: «Можу Вам послати таку вістку: війну ми вже виграли»¹⁰³.

Битву за Кесань американці справді тоді виграли і швидше за все, ще до того, як Купчинський написав листа, але саму війну в результаті все-таки програли, хоч на той час до визнання цього факту ще майже півтора роки. Тому така впевнена переконливість в перемозі війни після здобуття військової бази, котре відбулося з великими втратами з обох сторін, з одного боку є доказом та підтвердженням того, про що йдеться в попередніх публікаціях «Свободи» - «В'єтнамською війною втомилися і Америка і весь світ»¹⁰⁴. Однак з іншого боку ця заява просто викликає іронію та в контексті очікування подальшого поступу в справі мирних переговорів, запропонованих Джонсоном, відсутністю будь-яких чітких прогнозів, сподівання на «гарантований і недалекий мир»¹⁰⁵, а тим більше на цілковиту перемогу, навіть тоді, в квітні 1968-го, виглядає занадто поспішно-оптимістичною.

Одразу в наступному номері є лист від іншого українського солдата – Андрія Дурбака. В своєму листі він також згадує, що отримує «Свободу», котра з іншою поштою приходить гелікоптером. Але на відміну від вістки про перемогу в Купчинського, Дурбак пише: «Читаю про мир, але тут ніякого миру не видно, і думаю, що ще скоро не буде». Андрій говорить, що газета є знаком для солдата-українця, що хтось, окрім його батьків, на іншому кінці планети пам'ятає про нього, та свідченням прихильності української громади до свого вояка¹⁰⁶.

Про газету як вияв уваги і прихильності писали й інші військові з В'єтнаму. В червні публікується ще один лист від вояка Лева Ласовського, сержанта американських Збройних сил, котрого він теж адресує до редакції «Свободи», дякує за висилку газети¹⁰⁷, яку доставляли часом навіть до лінії

¹⁰³ Лист з В'єтнаму // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.79. 27 квітня.

¹⁰⁴ Вигляди на мир // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.70. 12 квітня.

¹⁰⁵ Вигляди на мир...

¹⁰⁶ Великдень у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.84. 4 травня.

¹⁰⁷ Лев пише, що до В'єтнаму висилали саме англомовний додаток «Свободи», тобто «The Ukrainian Weekly».

гарячих боїв. Лев пише, що на різних відтинках в'єтнамських фронтів українські солдати збройно продовжують справу «нашої славної УПА¹⁰⁸, поборюючи червоного ворога»¹⁰⁹. І хоч подібні згадки є лише від кількох військових, та можна припустити, що сприйняття боротьби з комунізмом як боротьби з ворогом України було спільною для діаспори в Америці характеристикою¹¹⁰, бо публікації в газеті наскрізь просякнуті порівнянням поневоленого Комуністичним В'єтнамом Південного В'єтнаму і поневоленої СРСР України.

В липні у В'єтнамі помирає молодий полковник американської армії – українець Василь Берзінець. Дві останні ночі перед смертю він не спав, зі своїм відділом розшукував і винищував ворога. У присвяченій йому статті також цитовані вже характерні для українських вояків слова: «Якщо ми не будемо боротись проти комунізму у В'єтнамі, то нам доведеться боротись проти комунізму в Південній Америці, або й на нашій власній землі». Постать це насправді досить цікава. Полковник Берзінець добровільно вдруге зголосився на службу до В'єтнаму, після того як відбув там у 1963-1964 рр., якраз для того аби «боротись проти комунізму». Його батько – священник о. Юрій Берзінець, жив у Голлівуді, Каліфорнія. На похороні він розповів, що його син був військовим порадником актора Джона Вейна, коли знімали фільм «Зелені берети» і після

¹⁰⁸ Цікаву згадку про УПА в контексті В'єтнамської війни також можемо знайти в Петра Содоль: «Всі офіцери, кандидати на військових дорадників при бойових частинах (полках і батальйонах), мусіли перед виїздом до В'єтнаму пройти підготовчий вишкіл-курс (шість тижнів). А частина з них опісля додатково також вивчала в'єтнамську мову (три місяці). Під час одного такого курсу у 1964 році кожний курсант (мабуть, 80% це були капітани, а решта майори і старші лейтенанти) був зобов'язаний прочитати цілий ряд книжок на тему В'єтнаму та партизанський спосіб війни. Одна з книжок була збіркою статей із різних журналів на тему партизанки. Тут ми знайшли статтю про УПА із журналу Школи Генерального Штабу. Для нас українців (там був ще Богдан Бариляк), це була мила несподіванка. Ми були надзвичайно горді з того, що всі колеги-курсанти мусіли вивчати боротьбу УПА як один із прикладів повстанських рухів. Цікаво, що автором цієї статті не був українець і не американець а аргентинець Енріке Мартінез-Кодо, який пізніше опублікував окрему книжку про УПА іспанською мовою».

Содоль П. *Війна у В'єтнамі – весна 1965* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrnationalism.com/publications/1155-viyna-u-v-yetnami-vesna-1965.html> (12.03.2015).

¹⁰⁹ Про «Свободу» у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.120. 26 червня.

¹¹⁰ Петро Содоль також про це згадує: «...треба ще зазначити, що коли кожний американський вояк виконував свій громадянський обов'язок, то українці-імігранти чи американці українського походження мали ще додаткову причину. Для нас ворог у Кореї чи В'єтнамі був той самий, що гнобив нашу Україну – комунізм».

Содоль П. *Війна у В'єтнамі – весна 1965* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrnationalism.com/publications/1155-viyna-u-v-yetnami-vesna-1965.html> (12.03.2015).

зйомок відомий актор подарував Берзінцеві усе військове майно, котре використовували під час зйомок фільму¹¹¹.

Ще однією цікавою особистістю, про яку пише газета, є капітан-пілот американських Повітряних сил у Південному В'єтнамі - Степан Олек. Словами «Свободи», він «здобув великий успіх у психологічній війні проти північно-в'єтнамського комуністичного агресора». Олек пролітав сім годин на літаку, пристосованому для психологічної боротьби проти ворога, низько над територією, де концентрувались вояки В'єтконгу та Північного В'єтнаму. Увесь час передавав через встановлені на літаку потужні гучномовці заклики, щоб в'єтнамці здавались до полону. Заклики були наперед записані на стрічку у Відділі психологічної війни, на американській військовій базі в Б'єн Гоа. Після чого понад 100 вояків здалися і перейшли на бік Південного В'єтнаму, склавши добровільно зброю. Воєнному кореспондентові капітан С. Олек розповів, що до того успіху спричинилась повна співпраця всіх збройних сил, бо на час його польотів припинила вогонь артилерія й інші види зброї, щоб не зачепити власного літака. Здача в полон понад 100 ворожих вояків впродовж одного дня, - пише «Свобода», - це дотепер найбільший успіх психологічної війни в тому районі, а може і у всій В'єтнамській війні. Через деякий час в тому ж районі вже американський військовик взяв у полон 95 північно-в'єтнамців, та в статті сказано, що дотепер все одно ще ніхто не перевищив українського рекорду. Цей вчинок справді успішний і величний, але його, мабуть, таки перебільшено, називаючи найбільшим успіхом за усю війну. Очевидно, що «Свобода» перебільшує його заслуги через те, що Олек – українець. Та варто сказати, що саме з ініціативи С. Олека, його повітряний ескадрон в Америці під час вишколу за свій бойовий знак мав Український Тризуб. Олек як і його батьки є членом УНСоюзу¹¹².

¹¹¹ Полковник Василь Берзинець загинув у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.160. 30 серпня.

¹¹² Капітан Степан Олек захопив понад 100 північних в'єтнамців здатися у полон // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.187. 9 жовтня.

Більшість українських військових, котрі з'являються на сторінках газети в 1968 році - а таких не мало¹¹³ - здебільшого були членами УНСоюзу, що служили в Американських Збройних Силах. Також є некрологи чи просто короткі вістки про українських «в'єтнамців» не-союзівців, але публікацій про не союзову молодь куди менше, ніж про його членів. Тодішній головний редактор газети – Антін Драган, в одному зі своїх інтерв'ю твердив, що коли друкуються дописи про успіхи «нашої молоді» та про «наших вояків», редакція зазвичай перевіряє чи йдеться про членів УНС, чи ні, і публікаціям про членів УНС надається перевага. Однак це не завжди є можливим, тому конкретно поставленої засади, що «Свобода» буде друкуватиме статті лише про союзівців немає¹¹⁴.

В 1968-му протистояння у В'єтнамі були «найгарячішими» за увесь період війни. На цей рік припали чотири найбільші наступальні акції північно-в'єтнамців, в ході яких загинули з боку американців сотнями, з боку в'єтнамців – тисячами, було знищено багато військової техніки і зброї, поруйновано десятки південно-в'єтнамських міст, постраждала також значна кількість цивільного населення, багато загинули. А на початку 1968 року над Південним і Північним В'єтнамом американцями було скинуто більше бомб, аніж над цілою Європою впродовж Другої світової війни, втричі більше, ніж на Тихоокеанському просторі і вдвічі більше, ніж в Кореї¹¹⁵. Як будуть далі розвиватися події, було важко передбачити. В Америці зріс рекрутаційний набір, ходили також поголоски, що США застосує щодо Північного В'єтнаму атомну зброю. В лютому лише незначна частина американців прихилилася до цієї ідеї, хоч вона і була лише чуточкою. Сімдесят відсотків опитаних громадян прагнули щоб американці навчили всього в'єтнамців, а самі залишились тільки дорадниками¹¹⁶. Президент Джонсон розвіював цю поголоску, заявляючи, що він знає яка велика влада і відповідальність знаходяться в його руках разом із

¹¹³ Список імен українських військових, що служили у В'єтнамі і згадуються у «Свободі» за 1968 рік див. у Додаток 1.

¹¹⁴ IV. Звіт головного редактора органу УНСоюзу «Свобода» Антона Драгана // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.132. 16 липня.

¹¹⁵ Bowden M. «Hue 1968. Turning Point of the American War in Vietnam». New York: Atlantic Monthly Press, 2017, с. 38.

¹¹⁶ Д-р Геллуп про настрої американців // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.29. 14 лютого.

атомною зброєю. Тому, твердив він, нехай населення не шкодить країні розповсюджуючи ці чутки, бо атомну зброю Америка використовувати не збирається¹¹⁷.

В березні погляди на ситуацію дещо змінилися. «Свобода» публікує наприкінці місяця невеличку статтю про одного з найвидатніших американськи вчених українського походження, Ігоря Богдана Кістяківського¹¹⁸. Вчений народився в Києві, а в Америці став одним з головних творців американської ядерної зброї. Він був спеціальним науковим дорадником президента Д. Ейзенхауера а в 1968 році став одним з 12-ох вчених, яким президент Л. Джонсон вручив спеціальну Державну Медаль Науки. Газета пише, що він зрікся усіх своїх обов'язків, пов'язаних з В'єтнамською війною. До цього часу Кістяківський був радником Пентагону. В статті говориться, що вчений не відкрив суті конфлікту, але американські газети пишуть, що Кістяківський був проти ведення війни у В'єтнамі та способів, якими її ведеться¹¹⁹. Суть конфлікту так і залишилась не висвітленою, та можна припускати, що теоретично велися розмови про можливість застосування атомної зброї у В'єтнамі. Та це лише зостається припущенням. Через кілька тижнів «Свобода» публікує результат опитування американського населення, згідно з яким кожна четверта особа з опитаних схиляється до того, щоб США застосували атомну зброю у В'єтнамській війні. Результат опитування повторюється вже другий рік поспіль з різницею в 2%¹²⁰.

Підсумовуючи, можна ствердити, що 1968 рік справді був найважчим в історії В'єтнамської війни. Конфлікт все ще не закінчив своєї активної фази, в той час як цивільне населення і самі військові від нього втомилися. І поки політики вирішували питання війни-миру за столами й процедурно, в Азії масово

¹¹⁷ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.34. 21 лютого.

¹¹⁸ Фахівець в галузі фізичної хімії та вибухових речовин. Народився в 1900 р. В Америці його називали Джордж Кістяківський. Син Богдана Кістяківського професора філософії і члена Української Академії Наук. Внук Олександра Кістяківського, професора права Університету Св. Володимира і відомого адвоката з кримінального права.

¹¹⁹ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.41. 2 березня.

¹²⁰ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.55. 22 березня.

гинули американські та в'єтнамські вояки¹²¹, серед яких були також і українці. В більшості солдатських листів, опублікованих в «Свободі», українські військові борються проти комунізму у В'єтнамі, борячись таким чином проти комунізму в Україні. Ці заяви у всіх практично однакові. В газеті української громади часто все зводиться та порівнюється до України, в тому чисті і В'єтнамська війна й становище південно-в'єтнамського народу. Україну редактори газети в цих порівняннях традиційно «виводять» наперед. Наприклад коли йдеться про комуністичне панування в контексті війни, то не В'єтнам, а «саме Україна першою дала відсіч комунізму 50 років тому», - пише «Свобода»¹²². Таким чином навіть в'єтнамську війну діаспора свого роду українізує. Більшість публікацій мають пафосний і пропагандистський характер, і в них немає навіть натяку на «фронткову правду» війни.

¹²¹ Генрі Кіссинджер у своїй книзі «Ending the Vietnam war. A history of America`s involvement in and extrication from the Vietnam war» пише, що впродовж другої половини 1968 року, в бою щотижня гинуло в середньому 200 американських вояків.

¹²² Привіт від українських матерів воякам у В'єтнамі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.69. 11 квітня.

РОЗДІЛ III. МОЛОДЬ В 1968 РОЦІ: РУХИ, ПРОТЕСТИ, ПОЗИЦІЯ ГРОМАДИ

В світі 1968 рік загалом був багатий на гарячі події: Олімпійські ігри, інвазія Радянського Союзу до Чехословаччини, президентські вибори в США, студентські заворушення у Франції та по цілому світі й багато іншого. Бунт молоді та студентів, масові маніфестації, барикадні бої та постійні сутички молоді з поліцією і військовими – були хвилею, котра прокотилася світом¹²³. Вона стала тим явищем, за яким найбільше пам'ятають і найчастіше згадують 1968 рік.

Центральним у цій революційній хвилі був знаменитий французький «червоний травень»¹²⁴. Він отримав широке висвітлення в багатьох світових ЗМІ і фігурував на перших сторінках газет та в головних новинах радіо та телебачення. Газета «Свобода» у цьому відношенні становить разючий контраст. Згадка про заворушення у Франції, котрі розпочалися ще 1 травня, з'являється за тиждень по тому у вигляді трьох речень з лаконічним фактажем¹²⁵. Останнє речення голосить: «Вся преса таврує комуністів і їх поплентачів (мається на увазі студентську молодь) за ті авантюри¹²⁶», будь-яка оцінка, додаткова інформація чи коментарі «від імені» самої газети про паризькі студентські демонстрації відсутні. Далі протестуючу молодь саме на вулицях Парижа, окрім статті про існування у Франції руху, що хоче знищити республіку і з кожним днем росте¹²⁷,

¹²³ Так звані «молодіжні революції» охопили багато країн Західної та Східної Європи, Північної та Південної Америки й Азії: Франція, Італія, США, Англія, Іспанія, Мексика, Бразилія, Німеччина, Китай, Японія, Пакистан

...

¹²⁴ Протестувальники здебільшого були прихильниками комуністичних і соціалістичних ідей та впродовж протестів використовували червоний прапор, через що травневі події у Франції часто називають «червоним травнем», однак більш використовуване означення цього періоду – просто «травень 68-го».

¹²⁵ В цьому ж номері міститься стаття «Студентські авантюри», в якій згадується про університетську молодь Варшави, Західного Берліну, Нью-Йорку та Каліфорнії. По кілька речень говориться про студентські заворушення в кожному з міст, не розкриваючи їхньої суті і названо їх ідейними та анархістичними виступами. Та про протести у Франції в номері більше інформації немає.

¹²⁶ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.85. 7 травня.

¹²⁷ Французький уряд стверджує існування руху, що хоче знищити Республіку // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.94. 18 травня.

Цитуючи відомий французький часопис «Le Monde», газета коментує посилення студентських заворушень наступними словами: «Знаємо, що роблять студенти і що вони в силі зробити, але не знаємо, чого вони хочуть». Не знають цього й самі демонстранти та авантюристи, які діють під гаслами Маркса, Троцького, Мао Цзедуна і Хо Ши Міна.

до кінця місяця в часописі ми побачимо лише двічі. В номері за 22 травня з'являється напевне найбільша за обсягом та найінформативніша стаття, що стосується перебігу травневих заворушень, становища президента де Голля і втрату ним популярності, невдоволення французького суспільства станом справ на десятому році його управління державою, французької комуністичної партію та її зв'язку з Москвою¹²⁸.

«Червоний травень 68-го року» в часописі української спільноти виглядає дещо спокійнішим, аніж він був насправді, а Франція й Париж, як одне з найбільших місць займання пожежі протестів – студентських та робітничих, також обділене увагою. Навіть сама «Свобода» пише, що у щоденній пресі не припиняються вістки про студентські авантюри в різних університетських містах світу¹²⁹, деякі статті газета цитує, деякі передруковує, та на щодень ця тема таки не згадується. Наприклад, якщо скористатися методом кількісного контент-аналізу, то в номерах за сам лише місяць травень слово «Париж» вживається більше разів в контексті Паризької мирної конференції між Сполученими Штатами Америки та Північним В'єтнамом, ніж у контексті студентських виступів.

Та тема молодіжних рухів і протестів 1968 року, що стали явищем, до якого «громадяни різних країн уже до певної міри звикли¹³⁰», зовсім замовчаною у «Свободі» не є. Про «ліві рухи» студентства, як явище, що розповсюдилося не лише в Америці, а й по цілому світі, газета пише вже з другого номеру (за 4 січня) 68-го року. Йдеться про лівий політичний радикалізм та вимоги молоді – припинити війну у В'єтнамі. В США ця вимога була однією з основ багатьох молодіжних демонстрацій. В наступних номерах згадуються протести в Колумбійському¹³¹ університеті та Каліфорнійському університеті, в Берклі. Є

¹²⁸ Барикади в Парижі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.96. 22 травня.

¹²⁹ За реформи чи проти порядку // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.91. 15 травня.

¹³⁰ Барикади в Парижі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.96. 22 травня.

¹³¹ Йдеться про демонстрацію проти побудови спортивної гімназії в сусідньому з університетом парку, де відпочивали місцеві мешканці, в більшості афроамериканці. Студенти передбачали, що майбутня гімназія буде сегрегована. Студенти зайняли кілька університетських будівель. Владою університету поліції було наказано силою придушити демонстрацію. В газетах цей страйк студентів позиціонується як «сидячий», оскільки вони не покидали свого місця навчання, але захопивши будівлі студмістечка, спаралізували навчальний процес. В Колумбійському університеті навчалася також українська молодь і в газеті є згадка (№129) про хвилювання

короткі повідомлення про демонстрації в Празі і Західній Німеччині, та статті ці здебільшого невеликі.

Рушійним механізмом протестів в США, Франції та по всьому світу були «нові ліві» («New Left»)¹³² а натхненниками та «володарями помислів» цієї молоді являлися структуралісти, ліві екзистенціалісти та теоретики Франкфуртської школи¹³³. В газеті за 68-ий рік про рух «New Left» згадується принаймні чотири рази. Газета подає інформацію, що цей рух є не чистої води комуністичним, він несе за собою бунти і напади на освітні інституції, є революційним терором лівих та керований провідниками організації «Студенти за демократичне суспільство»¹³⁴. Цитуючи щорічний звіт Федерального бюро розслідувань США, «Свобода» називає «нову лівицю» нігілістичним¹³⁵ рухом, який підтримують хіпі, понад нормальний вік старі студенти, невдоволені інтелектуали та інші елементи¹³⁶. В одній зі статей говориться, що серед молоді «крайньої лівиці» створився погляд, наче потрібно перевернути догори дном суспільний, господарський і політичний устрій та створити «найдемократичнішу» демократію¹³⁷. Загалом у Сполучених Штатах «нові ліві» вирости зі студентського соціалістичного активізму, особливо коли він перетинався чи був натхненний рухом чорношкірих за громадянські права¹³⁸. В

громади щоб вона не потрапила під лихі впливи лівих студентів-заколотників, оскільки менше усвідомлена про суть комунізму.

¹³² Цілий спектр лівих активістських рухів та інтелектуальних течій, котрі виникли наприкінці 1950-х початку 1960-х у Західній Європі та Північній Америці. Часто розглядається як синонім студентського радикалізму 1960-х років, котрий завершився саме масовими протестами 1968 року, особливо подіями травня 1968-го у Франції. Також вужче може стосуватися окремих сегментів всередині або поруч з цими рухами.

¹³³ Хоменко О. Парадокс 68-го: бунт молоді Європи проти «ситого суспільства» // День. Київ, 2000. 5 травня.

¹³⁴ Американські комуністи // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.129. 11 липня.

Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.163. 5 вересня.

Студенти за Демократичне Суспільство, англ. Students for a Democratic Society (SDS) – це американська студентська організація, розквіт якої припав на середину-кінець 1960-х років і котра була відома здебільшого своєю активністю проти війни у В'єтнамі.

Серед виступів проти В'єтнамської війни, газета писала (№225) про студентів Нью-Йоркського університету, котрі належать до місцевого відділу «Студентів за демократичне суспільство» і не дозволили амбасадору Південного В'єтнаму та редактору «The New York Times» мати виступ в університеті: зав'язали південно-в'єтнамському обсерватору на шию нацистський прапор і вилили на нього відро води.

¹³⁵ Прихильники світоглядної позиції нігілізму розглядають ставлення до будь-якої речі чи істоти як до «ніщо», у ширшому значенні, а у вужчому – заперечують існування об'єктивної основи для визнання, моралі чи суспільного порядку.

¹³⁶ Еф Бі Ай про небезпеку від Нової Лівиці і шпигунів // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.184. 4 жовтня.

¹³⁷ Неспокійна молодь // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.113. 15 червня.

¹³⁸ Davis M. *New Left: political movement* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/New-Left>

газеті расова та молодіжна революції, трактуються радше як окремі й не цілком пов'язані¹³⁹. Діяли ліві рухи ще з початку 60-их років ХХ століття, 68-ий рік вважається найвищою точкою активності нових лівих та є, по-суті, інтернаціональним, навіть загальносвітовим феноменом, оскільки за підрахунками науковців революційні виступи молоді цього року були зафіксовані в 56 країнах світу. Особливо в Західній Європі, Сполучених Штатах Америки та Японії, але також і в країнах Третього Світу та Східної Європи¹⁴⁰. Історично – картина студентських протестів надзвичайно масштабна, в газеті української громади ж наче застосовано масштаб зменшування і протести на загальному тлі поданої інформації не такі помітні, до того ж згадується лише до п'ятнадцяти країн, зачеплених так званим бунтом молоді. В газеті його називають саме «так званим» через те, що в заворушеннях брали участь не лише студенти, велика частина яких не солідаризувалася з ініціаторами демонстрацій¹⁴¹.

Що важливо - це те, що як найбільший ворог людства в «Свободі» означений комунізм. Більшість протестів за участю молодих людей, які знаходимо на сторінках часопису – це демонстрації, протестні акції та страйки лівої молоді та руху нової лівиці, «мішанина в чиїх головах така велика, що ці проповідники найширшої свободи підносять на щит таких організаторів партійної тиранії як Мао Цзедун, Хо Ши Мін, Троцький, Кастро¹⁴²», озброюються портретами К. Маркса, В. Леніна, Р. Люксембург¹⁴³, червоними стягами та скандують комуністичні гасла. Тому зрозуміло, що слів підтримки чи похвали ні подібним акціям, ні молоді даного штибу газета практично не спрямовує і більшість публікацій про виступи містять коментарі з критикою молодіжних протестів. Українська спільнота в Америці, а особливо покоління середнього та старшого віку «знає з власного досвіду, що таке комунізм», -

¹³⁹ Американські комуністи // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.129. 11 липня.

¹⁴⁰ Siegfried D. *Understanding 1968: Youth Rebellion, Generational Change and Postindustrial Society* // *Between Marx and Coca-Cola: Youth Cultures in Changing European Societies, 1960–1980* / Edited by Axel Schild and Detlef Siegfried; New York: Berghahn Books. 2006, с. 61.

¹⁴¹ Ткач В. Комуністична агентура в Європі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.92. 16 травня.

¹⁴² Неспокійна молодь // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.113. 15 червня.

¹⁴³ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.34. 21 лютого.

говориться в одній зі статей, тому повідомлення про студентські заворушення часто супроводжуються також співчуттям до молоді, котра ще не знає, що її сподівання буде обмануто й не треба бути політиком, щоб це передбачити¹⁴⁴.

І хоч самих студентів, що виходять на демонстрації, беруть участь в сутичках та страйках, «Свобода» описує як збитих з пантелику та одурених захмарними комуністичними й соціалістичними ідеями, неможливими до реалізації, та в кількох статтях все-таки зазначається, що самі протести в певній мірі є оправданими, оскільки система освіти справді потребує реформ а університетське управління залишає бажати кращого. Як одну з причин «загорання» студентських бунтів в газеті наведено твердження, що «чуттєвий чинник в молоді завжди заступав і заступає чинник раціональний», тому в цих протестах так часто сплітаються водночас позитивні й негативні спонуки і наслідки¹⁴⁵. Студенти країн, де «процвітає» диктатура демонструють проти панування однієї партії, проти Москви та комуністичного режиму, вимагають особистої свободи, права на незалежні студентські організації та свободи для культурної творчості. Студенти ж країн з демократичним ладом, домагаються можливості впливати на політичне життя своєї країни, хоча належати й діяти в політичних партіях їм ніхто не забороняє і не перешкоджає¹⁴⁶. І в цьому їхня різниця: університетська молодь за залізною заслоною має глибоку ненависть до комуністичної диктатури та виходить на вулиці демонструвати за демократичний соціалізм, а молодь Західної Німеччини, Америки, Франції, Бельгії та інших країн вчиняє авантюри під анархістичними гаслами, з усіма показниками того, що за ширмою їх смикають за нитки комуністи¹⁴⁷, - пише газета. Та поняття свободи в них переплутується з поняттям анархії, адже спорудження барикад із червоними прапорами та палення сотень автомобілів й іншої власності приватних осіб, бійки, насильство та розхитування державного і громадського устрою – це насправді дивний спосіб боротьби за «новий лад». Такі

¹⁴⁴ Американські комуністи // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.129. 11 липня.

¹⁴⁵ Студентські авантури // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.85. 7 травня.

¹⁴⁶ Неспокійна молодь // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.113. 15 червня.

¹⁴⁷ Студентські авантури // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.85. 7 травня.

події можуть зароджуватися лише в атмосфері загальної кризи моралі і розуміння правопорядку. З цієї причини державна влада, батьки, школа, університет й Церква мусять спільно працювати над тим, щоб відроджувати послух законам¹⁴⁸ і «Свобода» повсякчасно до цього закликає. Тому потрібно йти на зустріч вимогам студентів, котрі стосуються покращення можливостей навчання, модернізації університетського адміністрування, більшого стику адміністрації зі студентами. Та не можна потурати політичним агітаторам, котрі використовують легковірність молоді задля підривання порядку в державі і шкоди для студій та передовсім майбутнього самих студентів¹⁴⁹, - висновок однієї з публікацій.

Французького президента де Голля «Свобода» зве цілковито правим, коли протестуючих студентів у Франції він називає заколотниками і закидає їм підготовку в країні комуністичної диктатури¹⁵⁰. Також газета цитує французькі часописи, котрі студентські виступи в Західному світі наділяють кількома політичними напрямками: московсько-комуністичним, китайсько-комуністичним, кубинсько-комуністичним, троцькістським та анархістським. Після закінчення молодіжних протестів у Франції у травні-червні 1968 р. і так невелике число публікацій - поступово йде на спад. Поодинокі статті з'являються в липні, серпні та вересні з відсиланнями до травневих подій в контексті критики студентів, французької кризи й втрати президентом де Голлем популярності та суспільної довіри в наслідку тих же протестів і страйків, що привели до повної зупинки економіки в країні¹⁵¹.

Рух студентської молоді натомість не зупинився на Франції, а з кожним місяцем набирив все більших обертів в інших країнах. «Свобода» називала це явище «ланцюговою реакцією», котра як у атомній бомбі розчеплює атоми,

¹⁴⁸ За реформи чи проти порядку // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.91. 15 травня.

¹⁴⁹ Студентські авантури // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.85. 7 травня.

¹⁵⁰ Килимний М. Ланцюгове пов'язання студентських заворушень // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.132. 16 липня.

¹⁵¹ Напр. Франція після виборів // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.128. 10 липня.

Галайчук Б. Висліди однієї провокації. // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.133. 17 липня.

Де Голль – революціонер // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.145. 9 серпня.

Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.155. 22 березня.

Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.177. 25 вересня.

вивільняючи величезну силу¹⁵². Хоча до кінця невідомо чи подібні рухи справді були ланцюговими і чи мали якусь спільну мету, щось таке, що об'єднувало молодь поза національними кордонами. Газета пише, що докладних відомостей про якийсь єдиний керівний центр студентських рухів на Заході немає, хоч в існуванні такого мало хто сумнівається¹⁵³. Та передруковуючи інформацію з бразильської газети «O Estado de S. Paulo»¹⁵⁴ в тій же статті повідомляє, що в Латинській Америці на відміну від Заходу, викриттям основного рушія студентських демонстрацій в країні може похвалитися Бразилія¹⁵⁵. Однак кореспонденти стверджують, що кожен ватажок все одно є чиеюсь маріонеткою і директиви бразилець отримував з-за кордону а сам таки був лише виконавцем. Стаття повідомляє, що у віднайдених в його квартирі документах були прописані наступні цілі студентських протестів: терористичними актами, демонстраціями та сутичками з поліцією і військовими викликати громадянську війну, щоб повалити існуючий режим і встановити в країні «народний соціалізм»¹⁵⁶. Так, на прикладі французьких і бразильських газет, котрі «Свобода» часто передруковує, газета формує свій причинно наслідковий ланцюжок: комунізм (ідеологія та її сповідники-маніпулятори) – молодіжні протести (молодь - категорія, котрою найлегше маніпулювати через її довірливість) – комуністична диктатура або громадянська війна, котра в результаті до неї приводить (як наслідок, якщо піддаватися на провокації та не дотримуватися існуючого порядку).

Також контекст молодіжних протестів творить ще один важливий фактор. В міру ескалації участі Сполучених Штатів у війні у В'єтнамі, все більше

¹⁵² Напр. в Неспокійна молодь // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.113. 15 червня.

Килимний М. Ланцюгове пов'язання студентських заворушень // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.132. 16 липня.

¹⁵³ Килимний М. Ланцюгове пов'язання студентських заворушень...

¹⁵⁴ Заснована в 1875 р. Публікується в Сан-Паулу, Бразилія.

¹⁵⁵ Ним був молодий бразильський адвокат Авреліо Вандер Шавес Бастос, який в 1967 році закінчив в столичному місті Бразилія юридичний факультет та був, якщо не керівником, то головним рушієм студентських виступів в країні, який виконував директиви, отримані з-за кордону. Газета пише, що всі демонстрації заздалегідь планувалися до найменших деталей – чи мали відбуватися спокійно, чи з нападами на поліцію та військових, чи з використанням лише каміння, чи «коктейлів Молотова» та вогнепальної зброї. Місцевих ватажків демонстрацій точно повідомлялося коли і куди прибуде зброя, пропагандивна література та хто прибуде «на допомогу», з ким мають підтримувати зв'язок й кому звітувати і т.п..

¹⁵⁶ Килимний М. Ланцюгове пов'язання студентських заворушень // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.132. 16 липня.

наростала опозиція молоді до цієї війни, яку вважали всеохоплюючим символом імперіалізму холодної війни¹⁵⁷. Протест війні у В'єтнамі був одним з основних акцентів американських нових лівих активістів та їхніх однодумців деінде. Та в «Свободі» цей акцент в демонстраціях молоді не так сильно прослідковується. В газеті є повідомлення про те, що повинна відбутись демонстрація проти В'єтнамської війни під час Крайової Демократичної Номінаційної Конвенції в Чикаго. Газета пише, що демонстранти приїдуть з цілої країни й збиратимуться в парках, церквах, міських площах, робітничих залах, пляжах та інших можливих місцях. Ціллю демонстрантів є здраматизувати справу війни у В'єтнамі та проблему перебудови міст¹⁵⁸. В одній з наступних статей кандидат в президенти Г'юберт Гамфрі, коментуючи цю протестну акцію, говорить, що демонстранти організовано прибули з усіх околиць щоб шкодити цій країні і що подібних демонстрацій не було навіть в обороні Чехословаччини, яку окупували комуністи¹⁵⁹. Поліція в Чикаго за наказом місцевої влади «гостро виступила проти заворушників»¹⁶⁰. Так в «Свободі» антив'єтнамські протести і позиціонуються - як шкідництво Америці. Однією з акцій протесту проти війни у В'єтнамі було також палення рекрутаційних квитків серед юнаків і газета неодноразово про це пише, вказуючи на всю злочинність цієї дії, в зневажливому тоні описуючи юнаків, котрі до цього допускаються. Уникання служби у війську несло за собою кримінальну відповідальність, однак серед студентської молоді, викладачів й духовенства (студентського капеланства) були такі, що підбурювали молодь не служити в Збройних силах Америки та палити свої квитки¹⁶¹. Явище палення квитків і демонстрації проти ведення В'єтнамської війни в «Свободі» названо одним з «яскравих доказів моральної

¹⁵⁷ Davis M. *New Left: political movement* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/New-Left>

¹⁵⁸ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.145. 9 серпня.

¹⁵⁹ Гюберт Г. Гомфрі найменований демократичним кандидатом на президента у висліді бурхливої Конвенції в Шикаго // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.160. 30 серпня.

¹⁶⁰ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.162. 4 вересня.

¹⁶¹ Д-р Спок засуджений до дворічної в'язниці за намову не служити у війську // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.137. 23 липня.

розпущеності»¹⁶². А коли в липні Світова Рада Церков¹⁶³ приймає резолюцію, котра дозволяла одиницям відмовлятися від участі в деяких війнах, то дописувачі газети пишуть, що з тим принципом, щоб окремі одиниці мали право вирішувати яка війна «правильна» а котра «неправильна», і у якій треба брати участь, а коли від такої участі можна відмовитися, - важко змиритися¹⁶⁴.

В газеті щодо погляду на В'єтнамську війну, сприйняття її як виправданої, участі в ній Америки, та служби молодих людей на фронті, можна спостерегти свого роду покірність «Свободи» позиції уряду щодо цього питання, а зокрема президента. Часто прослідковується, що подаючи погляд президента Джонсона на війну, цей же погляд пізніше екстраполюється на інші статті і негласно стає позицією редакції. І ще, звісно, тут грає роль той факт, що війна у В'єтнамі є виступом проти комуністичного загарбання, що для українців апіорі є цінністю, посягання на яку заслуговує осуду.

Доброю ілюстрацією попереднього твердження є одна зі статей липня 68-го. Того місяця в Чикаго відбувалась щорічна маніфестація «Тижня поневолених народів»¹⁶⁵, в якій мали брати участь близько 25 національних груп з самого міста та околиць. В «Свободі» сказано, що дана маніфестація – це найкраща нагода для українців, висловити свої очікування в цьому часі, «повному всяких демонстрацій та акцій збоку різних анархістичних, комуністичних та пацифістичних елементів проти форм державного устрою і участі Америки у війні у В'єтнамі»¹⁶⁶. Маніфестацію діаспора розглядає як можливість поневолених, котрі точно знають ціну свободи, виявити, що вони сильніші та численніші від «всяких наївних пацифістів та безоглядних анархістів, які організують безладдя і бешкети, щоб згодом заступити лад і пошанування права такою неволею, в якій від десятків літ животіє теж український народ¹⁶⁷». З

¹⁶² Право на вибір війни // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.139. 25 липня.

¹⁶³ Рада охоплювала близько 237 Церков, здебільшого протестанських та православних.

¹⁶⁴ Право на вибір війни // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.139. 25 липня.

¹⁶⁵ Тиждень поневолених народів (англ. *Captive Nations Week*) –цілий ряд щорічних масових заходів, який першопочатково мав за мету привернути увагу громадськості Сполучених Штатів Америки до проблеми поневолених народів, які перебували під владою комуністичних режимів. Вперше був організований в США у 1953 році.

¹⁶⁶ Тиждень Поневолених народів в Шикаго // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.130. 12 липня.

¹⁶⁷ Тиждень Поневолених народів в Шикаго // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.130. 12 липня.

докором до різного роду протестувальників 68-го, українська громада закликає не легковажити подією та виступити від імені народів, нищених комуністичним імперіалізмом, проти політики окупантів.

Власне, будь-яку інформацію в «Свободі» важко ізолювати від цього контрасту «Україна-Світ». Це видно і на темі молоді також. Поряд з протестами по всьому світу, особливо громада переймається, звісно ж, саме українською молоддю, котра менше знає про суть комунізму як тоталітаризму й навчається в американських університетах. Боячись, що студенти українського походження разом з іншою «бунтівливою молоддю» можуть бути втягнуті до комуністичної партії Америки чи приєднатися до нових лівих, в газеті серед статей були також заклики до батьків та старших час від часу вести з молодими людьми роз'яснювальні розмови про правдиве обличчя комунізму, Москву, намагання американських комуністів встановити в Америці тоталітарний режим¹⁶⁸ та інші подібні теми. «Свобода» означає це завдання як прямий громадянський обов'язок українців Америки. Також накладає відповідальність на державу, освітні установи та Церкву за виховання молоді та підтримання таким чином природнього порядку в суспільстві. Деякі статті пишуть про хвилювання громади на рахунок того, що молоді українці все більше інтегруються в американське суспільство, менше спілкуються рідною мовою, та не вступають в лави УНСоюзу. Практично в кожному другому номері міститься заклик: «Батьки прилучіть своїх дітей до найстаршої, найбільшої і найбагатшої української національної установи поза межами України»¹⁶⁹.

Союзівці прагнули щоб ряди організації поповнювались молоддю, котра переймала б діло старших і підтримувала активну діяльність Союзу. Українська молодь, яка зростала і виховувалася у вільному світі, натомість все більше ототожнювала себе з американським континентом¹⁷⁰. В одній з червневих статей

¹⁶⁸ Американські комуністи // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.129. 11 липня.

¹⁶⁹ Напркл. Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.65. 5 квітня.

¹⁷⁰ «Нова імміграція не прибуває, давня старіється й убуває, а молодь наша масово відчужується від своєї громади й її чимраз трудніше досягнути, не тільки - здобути на членів». - Звіт головного секретаря Ярослава Падоху // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.129. 11 липня.

говориться про те, що обов'язком еміграції, а особливо молоді, є всіма засобами допомогти українській нації в її боротьбі. Українська молодь за океаном, а особливо студентська, має необмежені можливості в тому, щоби поширювати ідеї та матеріали, які актуально є в її руках, на країни свого поселення. Тому діаспора покладає на молодих людей місію – розповсюджувати інформацію про те, що діється за залізною заслоною, оскільки чим більше світова спільнота про це дізнаватиметься, тим легше буде українцям провадити їхню боротьбу¹⁷¹. І це ще одна причина чому побоювання щодо впливу комуністичних настроїв на університетську молодь таке велике, а критика лівих студентських рухів подекуди така зневажливо-гостра. Українська громада переймалася, що ідеї проти яких так завзято бореться старше покоління, почне сповідувати їхня молода генерація.

Українці на еміграції вважали, що їм поталанило, оскільки змогли вирватися «з катівських рук»¹⁷², тому почувалися зобов'язаними допомагати своєму народу, котрий ще знаходиться під комуністичним режимом. Та «Свобода» пише, що принади й впливи чужоплемінного оточення, в якому живуть, таки сильно діють на українську спільноту, а тим більше на недосвідчену молодь, яка щорічно тисячами відходить. Громада потрохи маліє і розгублюється. І хоч дехто говорить, що так мусить бути і це неминуче, спільнота українців твердить, що подібні висновки – це лише прикриття власних лінивства, байдужості і безхарактерності, тому вони не збираються залишати цю ситуацію на поталу долі¹⁷³.

Про все більшу проблему асиміляції і втрату ідентичності, зокрема серед молодих людей, йдеться також в опублікованому в «Свободі» інтерв'ю з послом федерального парламенту Канади, українцем Миколою Мандзюком¹⁷⁴. В статті мова ведеться про Канаду, однак тенденції ці фактично однакові і для Америки. Посол зазначає, що через залізну заслону українці на еміграції не мають доступу

¹⁷¹ Вишневий Л. Події дня // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.114. 18 червня.

¹⁷² Перед початком шкільного року // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.166. 10 вересня.

¹⁷³ Перед початком шкільного року // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.166. 10 вересня.

¹⁷⁴ Я служив українському загалу // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.129. 11 липня.

до культури, знання та народної творчості на Батьківщині і це значно ускладнює їхнє становище, оскільки майбутні генерації просто повільно себе губитимуть. Тому якщо не буде добрих підстав для плекання та розвитку культури і науки, українцям вдасться зберегти себе щонайбільше ще три генерації. І хоч в Канаді та Америці є нагода вивчати українознавство в університетах, та попит на нього не є настільки великим, як сподівалася українська громада. А це свідчить про те, що молодь часом в більшій, часом в меншій мірі, але відходить від свого коріння. М. Мандзюк говорить, що зі всіх етнічних груп, котрі потрохи «втрачають» своє молоде покоління, українці ще найкраще тримаються. І в «Свободі» це досить помітно. Бо навіть за 1968 рік більшість публікацій про молодь - стосуються саме українців. Заходи, зустрічі, досягнення в науці, освіті, спорті, безліч молодіжних організацій, спілок та товариств – те, що належить українській молоді на сторінках газети. Та тут, мабуть, не слід забувати про той факт, що «Свобода», окрім буття часописом, котрий інформував своїх читачів, перш за все була каналом комунікації та органом практичної організації громади і її способу життя¹⁷⁵. Тому попри публікації-повідомлення, в газеті міститься також велика кількість публікацій-закликів: долучатися до молодіжних та студентських організацій, приймати участь в заходах, організованих Союзом та тими ж організаціями (інтелектуальних, культурних, розважальних), відвідувати лекції з українознавства, не піддаватися на заклики комуністичних провокаторів та ін..

Найбільше уваги спрямовано справді на молодь: аби її зацікавити, притягнути й втримати від американізації. Та в липні газета пише, що таки зовсім не має союзової молоді, зібраної в окремі союзові організації чи в клуби. Молоді члени не мають де себе виявити, бо існуючі організації молоді постарілися і складаються з 40-60-літніх «молодиків»¹⁷⁶. І до того ж в теперішньому часі проглядається велика різниця в настроях поколінь, котрі різняться лише десятком років. Тому Союз збирався провадити опитування серед молоді, щоб

¹⁷⁵ Качарай С. *Це майже біблійна історія* // Вільне слово американської України / За ред. П. Часта; Нью-Йорк: Ukrainian Book; Ужгород: ТИМРАНИ, 2012, с. 9 - 10.

¹⁷⁶ Звіт головного контролера. Петра Пуцили // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.133. 17 липня.

дізнатися які вона актуально має потреби, та чого справді хоче, організувати по союзних скупченнях більше клубів молоді, купувати більше союзних домів – «союзівок», творити табори та молодіжні бази і таким чином на вулицях вести перевиховання молоді¹⁷⁷, особливо в цей час, коли молоді люди не знають чого хочуть й піддаються різним впливам.

Та ця тема також має вигляд маятника. Після кількох попередніх статей присвячених кризі молоді, в одному з кінцевих номерів серпня говориться про тисячі зорганізованої української молоді, що влітку на відпочинково-розважальних базах проводила час, влаштовувала спортивні змагання, виступи талантів та покази досягнень. І вже скоро знову з активною силою і розмахом відновиться бурхливе українське життя й важко буде вирішувати куди якого вечора піти і що саме пропустити, бо так багато буде вистав, засідань, концертів та інших подій¹⁷⁸. З чого формується враження сильного заангажування в громадське життя молодих членів української громади в Америці поза робочим та навчальним часом. До того ж кореспонденти «Свободи» пишуть, що українська молодь, «як правило, є найкращими учнями шкіл та коледжів, з високими амбіціями та високими досягненнями»¹⁷⁹, чому сильно сприяють невтомні батьки, котрі часто виконують найважчу працю. Для громади молодь – це носій нових та свіжих ідей, яких потребують старші. А всі можливі молодіжні організації, завдяки яким молодь бере участь у загальному суспільному житті – дають добрий приклад старшим та підтримують спільноту діяльною¹⁸⁰. Тому «Свобода» також закликає старше покоління більше цікавитись думками та ідеями молодих носіїв та продовжувачів українського культурного процесу поза межами України¹⁸¹.

Молодь – категорія, яка завжди викликає зацікавлення, бо від неї та її настроїв залежить майбутнє. В «Свободі» сказано, що деколи студентів

¹⁷⁷ Звіт головного контролера. Петра Пуцили...

¹⁷⁸ Новий сезон // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.163. 5 вересня.

¹⁷⁹ Полтава Л. Відкриймо їм наші душі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.218. 23 листопада.

¹⁸⁰ Кравців Б. Молодечі та культурні сторінки «Свободи» // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.170. 14 вересня.

¹⁸¹ Полтава Л. Відкриймо їм наші душі // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.218. 23 листопада.

вважають такими, що не поважають нікого і нічого та не зважають на закон країни, в якій живуть, немов «викидьки суспільства». В Америці навіть проводилися опитування¹⁸² серед молоді щодо їхньої підтримки цього твердження, які виявили, що лише незначна частина студентів (яких є в районі п'яти-шести мільйонів) відносить себе до вищезгаданої групи¹⁸³. Інформації про те як бачать себе самі студенти та позауніверситетська молодь ми на сторінках української газети не знайдемо у великій кількості, оскільки подібні опитування трапляються нечасто напевне і у західних часописах. Однак в газеті існує градація та свого роду ієрархія категорій молодих людей, котрі користуються повагою та визнанням серед видавців й авторів статей, та тих, які знаходяться поза рамками нормальності, якщо можна так сказати. На першому місці, звісно ж, знаходиться «наша¹⁸⁴» українська молодь. В «Свободі» їй належить найбільше похвал¹⁸⁵ та ця категорія серед інших завжди найкраща. Йдеться про молодих українців Америки, а також українську молодь, що живе в Радянському Союзі. Особливо в 68-у році на фоні західної молоді, яка «ковтає і проживує» комуністичні ідеї, українська молодь на підрадянських територіях виявляє неабиякий героїзм тотально проявляючи пасивність і байдужість до закликів партії, особливо засуджені окупаційним режимом десятки а то й сотні молодих інтелектуалів. Молоді люди пориваються до Бога і не піддаються режиму, - пише «Свобода», та користуючись інформацією з газети «Радянська Україна», повідомляє про те, що як «нагороду» за цю непокору тисячі студентів з України та Білорусі вислані до Сибіру, Казахстану і Тюменщини¹⁸⁶. Та вона все-таки не

¹⁸² В Сполучених Штатах існувала така установа як Американський інститут громадської думки (Інститут Геллапа), заснований американським вченим, журналістом, статистиком, автором наукових методів вивчення громадської думки – д-ром Джорджем Геллапом. Заснований в 1935 році, інститут отримав популярність через організацію опитувань в ході президентської виборчої кампанії. А ще через десяток років Геллап заснував міжнародну асоціацію організацій з опитування громадської думки (Gallup International Association). В «Свободі» неодноразово публікувалися результати опитувань Асоціації Геллапа.

¹⁸³ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.125. 3 липня.

¹⁸⁴ В багатьох номерах «Свободи» вживається це формулювання – «наша молодь», себто українська. Це досить звичне словосполучення, однак на фоні 1968 року, вона доволі яскраво контрастує з не нашою молоддю, котрій наче постійно протиставляється.

¹⁸⁵ В газеті є рубрика «Успіхи нашої молоді», в якій часто висвітлюються досягнення молодих українців в еміграції. Йдеться про молодих лікарів, науковців, музикантів, спортсменів, вояків, котрі повернулися з В'єтнаму, стипендіатів та ін.

¹⁸⁶ Нова молодь // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.132. 16 липня.

відкидає того факту, що, незважаючи на ці геноцидні акції, частина української молоді таки піднімається на той рівень «свідомості», який режим наказує виховувати в молодих людях - «свідомість величі та наукової обґрунтованості комуністичних цілей та завдань, які висуває комуністична партія¹⁸⁷». І в той же час в іншій статті у пізнішому номері на противагу цьому є твердження, що «Московська комуністична партія на різних підручниках виховує підсоветську молодь у ненависті до США. Але молодь Советського Союзу, особливо на Україні, вже пробудилась і брехлива комуністична пропаганда на неї не впливає»¹⁸⁸.

Наступною в цій «черзі» знаходиться молодь інших поневолених народів, котра бореться за права і свободи та виступає проти комуністичних режимів. Як приклад найкраще буде навести молодь Чехословаччини. На відміну від демонструючих студентів Заходу, «Свобода» явно симпатизує ближчим сусідам України – десяткам тисяч чеської і словацької молоді, котра на контрасті з тими ж студентами Франції чи Німеччини, загорнутими в червоні стяги, виходить зі своїми національними прапорами демонструвати проти окупації Радянського Союзу¹⁸⁹. В липні газета пише про те, що за колючим дротом СРСР та країн сателітів наростає багатонаціональний рух спротиву Москві як колоніально-імперіалістичній потузі. І головню, звісно, цей рух росте серед молоді й його не зупинять вже жодні колючі дроти, репресії чи переслідування¹⁹⁰. Тому коли йдеться про свободу, демократію, законність чи релігію, то їх треба запроваджувати в життя а не просто говорити. І це робить молодь в Чехословаччині, намагаючись гаслам комунізму привернути їх справжнє значення, відкинувши довільні інтерпретації. І в цій же статті стрілки знову переводяться на Україну. Адже почалося все не в Чехословаччині, - пише газета, а в Україні. Адже саме там молода генерація інтелектуалів почала боротися за правильне розуміння та чинність того, що написано, продекламовано та

¹⁸⁷ Нова молодь...

¹⁸⁸ Трембовецький П. Культурний обмін і советська пропаганда // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.167. 11 вересня.

¹⁸⁹ Душі не скувати // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.162. 4 вересня.

¹⁹⁰ За колючим дротом // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.133. 17 липня.

формально узаконено. Бо оскільки у конституції УРСР написано про свободу слова, зборів, демонстрацій, - то молодь вирішила це здійснювати. А також молоді люди взялися за практичну підготовку до справи виходу України зі складу Радянського Союзу, оскільки в тій же конституції написано, що з волі народу можливо і це¹⁹¹. І знову ж хвалячи чехів та словаків, в іншій статті стверджується, що серед народів Чехословаччини, в понад 112 мільйонів людей, знайшлося так мало зрадників, що радянські окупаційні війська навіть не мали з ким вести переговори. А тоді знову порівняння з Україною: «Така горда й чесна постава народів супроти окупанта пригадує нам чесну й горду поставу новітніх мучеників України»¹⁹², «можна окупувати країну танками, але не можна окупувати людської душі, якщо та душа дійсно горда, чесна й відважна»¹⁹³. В лиці всіх менших народів, що борються супроти комуністичного режиму, редактори газети завжди бачать і український народ, й відповідно до цього народжуються також ці словесні симпатії та водночас порівняння, що ми засвідчимо практично в кожній статті подібного змісту.

До цієї теми варто також додати ще один момент, радше цікавий, ніж важливий. В часописах закордонної преси час до часу з'являлися статті про життя в СРСР, оскільки Західний світ ця тема, звісно ж, цікавила. В деяких виданнях йшлося також про українську молодь, із заувагами, що вона часом має більше заборон, ніж молодь інших держав за залізною заслоною. І на підтвердження цьому в часописі кілька разів згадується, про спромогу слухати модерну західну музику. Наприкінці жовтня 1968 р. в кількох американських щоденних виданнях, а пізніше й у «Свободі», з'явилася стаття

¹⁹¹ Килимний М. Чи може комунізм бути людяним? // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.159. 29 серпня.

¹⁹² Душі не скувати // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.162. 4 вересня. Повна цитата зі статті досить характерна для українського часопису, де український народ завжди висувається на перше місце і звучить наступним чином: «Така горда й чесна постава народів супроти окупанта пригадує нам чесну й горду поставу новітніх мучеників України — В. Чорновола, О. Заливахи, С. Караванського та багатьох інших, засуджених Москвою за любов до рідного народу, мови, культури, за вимогу дотримання на практиці пунктів так зв. „конституції“. По-людському поставились і ті українські будівельники, які поїхали відбудовувати зруйновану землетрусом столицю Вірменії Єреван, але домоглись, щоб для них видавали там газету українською мовою. Гідно поступили ті молоді галичани й волиняки, які, полізши в донбаські шахти, добилися бодай того, що всі офіційні зарядження на них почали давати українською мовою. Є чимало подібних прикладів у боротьбі українського народу проти насильного російщення».

¹⁹³ Душі не скувати...

кореспондентки¹⁹⁴, що довший час провела в Радянському Союзі і писала, що на підрадянських територіях має місце «мовчазна революція», котра проявляється в популяризації західної музики, носінні західного одягу, та наріканнях на нестачу основних предметів щоденного вжитку, якими володіє звичайний, до прикладу, американець¹⁹⁵. В одній зі статей серпня «Свобода» цитує «The New York Times» де було поміщено лист групи молодих людей з Української РСР, який в свою чергу був надрукований раніше в київській «Правде України» з вимогою пояснити чому в Польщі, Чехословаччині та Югославії ніхто не має претензій до молоді за те, що вона слухає та співає модерні пісні й танцює під легку музику, а на українських теренах газети друкують статті (йдеться про ту ж «Правду України»), в яких деякі комсомольські осередки засуджуються за те, що на зібраннях співають «дикувинні» західні пісні, та популярну західну музику називають підступною зброєю, за допомогою якої імперіалісти намагаються збаламутити молодь¹⁹⁶. Цю ж статтю про музику і українську молодь з радянської газети було цитовано і в щоденному німецькому журналі «Der Spiegel¹⁹⁷», в контексті розповіді про події в радянській Україні, про арешти молодих інтелектуалів, письменників, поетів (Л. Костенко, О. Гончара. та ін.) та ін. за їхню любов до України, висловлену в модерній формі¹⁹⁸. Очевидно, що відомості про Україну сильно перекручені, подані тенденційно і повні помилок (Олесь Гончар не був молодим (50 р.), і його, як і Ліну Костенко ніколи не арештували). Однак, як виглядає, газеті не йшлося про точне відтворення фактів – головне, щоб вони відповідали наперед визначеному протиставленню «добра і патріотична українська молодь – морально й ідеологічно зіпсована протестуюча молодь Заходу».

Та повертаюся до своєї ієрархії в «Свободі», залишаються практично дві останні сходини. На передостанній з них стоїть

¹⁹⁴ Нею була Крісті Карпентер – студентка Пемборк-коледжу в Род-Айленді, дочка пресекретарки Клаудії Джонсон (дружини президента Л. Джонсона). В «Свободі» була передрукована її стаття.

¹⁹⁵ Мовчазна революція в СРСР // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.214. 19 листопада.

¹⁹⁶ Молодь в Україні домагається модерної Західної музики // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.148. 14 серпня.

¹⁹⁷ Заснований в 1947 р. Публікується в Гамбурзі. Має один з найбільших накладів у Європі.

¹⁹⁸ Також німецький журнал додає український аргумент у советській інвазії на ЧССР // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.173. 19 вересня.

американська молодь – цілеспрямована й така, котра знає чого хоче, однак через добре забезпечення життєвими благами, часто загублена в житті. Та що цікаво і доволі іронічно, як один з прикладів «високої моралі американської молоді», газета в одній зі статей наводить у приклад військовиків. А саме - взятих у полон комуністичною Північною Кореєю молодих вояків з корабля «USS Pueblo»¹⁹⁹. Одна з сімей полонених моряків отримала фото, на якому є вісім полонених вояків, троє з яких в першому ряді показують середнього пальця «на погибель ворогові». Фото зроблене корейським фотографом, котрий швидше за все не зрозумів того жесту. «Свобода» пише, що американські моряки зберігають настільки високу мораль, що не вагаються публічно, на світліні, виявляти своє презирство до ворогів. Це стосується й американської молоді у військових уніформах загалом²⁰⁰.

Військові взагалі зображені як певний ідеал молодої людини, особливо в контексті В'єтнамської війни. Відповідно, на противагу їм, практично не отримують симпатії від української газети та знаходяться на «останньому місці» студенти-анархісти, прихильники комуністичних ідей та заколотники протестів й демонстрацій, серед яких також категорії цілком маргінальної молоді, за оцінками дописувачів часопису й до яких краще не належати жодним чином. Йдеться про хіпі, бітників та інших представників контркультури. Про них в контексті молодіжних протестів зазвичай згадується в зневажливому тоні²⁰¹ і протиставляється іншим групам «доброї» молоді. «Гіппіси, бітніки та в'єтніки, - як називає їх «Свобода» 68-го, провадять «крикливі акції, під покришкою

¹⁹⁹ У січні 1968 р. солдати північнокорейських військово-морських сил напали на американський розвідувальний корабель «USS Pueblo» поблизу східного узбережжя своєї країни і захопили його. в перебігу операції загинув один американський військовослужбовець, решта 82 перебували 11 місяців у полоні. Про них і йде мова. Сам корабель на даний час пришвартований до берега річки поблизу Військового музею в Пхеньяні, виставлений як експонат музею. Це єдиний корабель ВМС США, захоплений іноземною державою.

²⁰⁰ Висока вояцька мораль // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.191. 15 жовтня.

²⁰¹ Напр. у:

В'єтнам і рекрутація // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.55. 22 березня.; Фальшиве уявлення про ЗСА // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.82. 2 травня. ; В Європі не ліпше // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.83. 3 травня.; Нью Йорк потребує репрезентаційного Українського Народного Дому // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.133. 17 липня.; Гюберт Г. Гомфрі найменований демократичним кандидатом на президента у висліді бурхливої Конвенції в Шикаго // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.160. 30 серпня.; Перемога здорового глузду // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.161. 31 серпня.; Еф Бі Ай про небезпеку від Нової Лівіці і шпигунів // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.184. 4 жовтня.; Висока вояцька мораль // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.191. 15 жовтня.; Проти денационалізації // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.194. 18 жовтня. та ін.

пацифістичних гасел таврують в'єтнамську політику американського уряду, намагаються перешкоджати щорічній рекрутації і закликають вояків до непослуху та дезерції». Молоді ж американські військові натомість зберігають сувору дисципліну та хоробро воюють, «вмираючи там (у В'єтнамі) за тих, які носять проти них транспаранти на вулицях Америки»²⁰². В цьому різниця рівня моралі цих груп і на цій різниці в газеті часто поставлено наголос, оскільки високоморальна американська молодь у військовій формі дискредитується поведінкою незначної меншини збаламучених юнаків та береться за ідеал вірності законам, порядку і країні²⁰³. Однією з причин виникнення студентських заворушень та такого явища як контркультура, «Свобода» на основі тверджень американських публіцистів-аналітиків вважає також психологічний чинник, яким є пошук втраченої особистої тотожності, яка особливо проявляється у молоді через природню асиміляцію, що відбувалась, відбувається і буде відбуватись у всіх країнах світу²⁰⁴. А в контексті суто США, також існування у світі «того третього», якому залежить на тому, щоб створювати Америці труднощі. Мається на увазі «світовий комунізм», який користується расовим радикалізмом чорношкірих і радикалізмом молоді, підштовхуючи одних та інших до бунту, що «виявляється не тільки довгим волоссям, лахміттям і ланцюгами на немитих шиях, але й вуличними заворушеннями»²⁰⁵.

І ще однією причиною, що в ній також ховається корінь зросту злочинності, расових та студентських протестів і заколотів з політичним відтінком, дописувачі «Свободи» називають атмосферу, яка панує у великоміських дільницях з їх сірою безнадійністю як і атмосферу такого добробуту, що живучи в ньому, молодь шукає нових вражень і потрапляє на шлях нігілізму. А також атмосферу, котру породили три війни протягом останніх 20-ти років: Друга світова війна, Корейська війна і В'єтнамська війна. Адже за

²⁰² Висока вояцька мораль // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.191. 15 жовтня.

²⁰³ Висока вояцька мораль...

²⁰⁴ Проти денационалізації // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.194. 18 жовтня.

²⁰⁵ Дві революції в ЗСА // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.211. 14 листопада.

кожною війною тягнеться хвиля злочинства, невдоволення і протестів, - пише газета²⁰⁶.

Серед десятків публікацій про демонстрації під впливом лівих студентів, останній номер «Свободи» за листопад передруковує декілька висновків зі статті «The New York Times» місячної давнини про тенденцію звороту американського суспільства направо. В 68-му в одній зі своїх статей Девід Рісмен²⁰⁷ писав, що правими слід вважати не лише реакціонерів і людей правих політичних поглядів, бо теперішніми правими в США є здебільшого люди, котрі хочуть спокою та прагнуть жити в своїх заміських будинках з сім'ями і без страху. Сучасні праві переймаються сірим громадянином, котрий платить податки, лояльно дотримується законів – і через це найбільше терпить. Власне до правих відносить себе й українська спільнота, видно це хоча б з того, що ліві у «Свободі» практично не знаходять прихильності. Завершується стаття висновком, що теперішній «зворот направо» американського суспільства є явищем позитивним, оскільки є виявом туги за правопорядком і зменшенням сваволі деструктивних сил. Та він розминеться зі своєю ціллю та ще більше спричиниться до деструктивності якщо доходить до екстремістських виступів²⁰⁸, як це вже подекуди буває²⁰⁹.

Підсумовуючи висвітлення у «Свободі» молодіжних рухів та демонстрацій 1968 року, можна сказати, що за більшістю публікацій про студентство стоять дві речі. По-перше, словами Рісмена - це вияв «туги за правопорядком» з боку української громади, котра відносила себе до групи законослухняних громадян, що повинні бути вдячні країні, котра їх прихистила і здебільшого виявляли лояльність до актуального уряду. Тому часто студентські заворушення таврувалися як спосіб «нашкодити усталеному порядку», до того ж провоковані лівими студентами, викликали здебільшого критику і непогодження

²⁰⁶ За охорону суспільства // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.224. 4 грудня.

²⁰⁷ Девід Рісмен – професор соціології Гарвардського університету (в минулому юрист). Аналізував настрої мас протягом історії США. Його перша та найвідоміша праця «Самотній натовп» була зосереджена на впливі модернізації на свідомість і поведінку сучасників. Рісмена називають найкращим описувачем американського суспільства.

²⁰⁸ Килимний М. Ланцюгове пов'язання студентських заворушень // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.132. 16 липня.

²⁰⁹ Зворот направо // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.203. 31 жовтня.

із гаслами, під якими протести проходили. По-друге, хвилювання за українську молодь та її майбутнє, як в Америці, так і в Україні. Молоді люди, особливо студенти найчастіше ставляться громадою в пріоритет і будь-яка діяльність спрямована на те, щоб їх «здобути». Оскільки для громади вони є майбутнім самої громади – носіями та продовжувачами культури. І найкраще, напевне, вагу студентської молоді та ставлення до неї української спільноти в Америці, ілюструє одна з публікацій газети ще за 1910 рік. На честь святкування ювілеїв заснування часопису «Свобода» часом передруковує статті, що актуальні до контексту. В 1968 році, коли газета святкувала своє 75-річчя, до теми студентства кореспонденти опублікувала наступні слова: «Молодіж університетська грала і грає в житті народів надзвичайно велику роллю. Австрія, а тим самим і Галичина дістала конституцію не з ласки цісаря, а тому, що студенти Віденського університету разом з робітниками зробили бунт і уряд і цісар австрійський так того бунту студентського перепудилися, що надали конституцію. І російські студенти від кількох десятків років кладуть голови в обороні прав усього народу. І в нас у недавній давнині, бо в році 1906, хто як не студенти влаштували рільничий страйк, злучилися з народом, його повели, підносили на душі... Від студентів залежить часто вся доля народу. Студенти - це живчик народного тіла. Про вагу студентів-патріотів знають наші вороги, тому вони такі завзято опираються заведенню українського університету, бо з числом наших професорів університетських зросте і наше студентство не тільки в силу правдивої науки, але ще більше в патріотизмі, в посвяті для народу»²¹⁰.

З вересня по грудень 1968-го «Свобода» ще короткими повідомленнями інформує про антиамериканські демонстрації, організовані лівими студентами й робітниками в Японії²¹¹; керовані комуністами студентські демонстрації в Бразилії з вимогою змінити існуючий режим²¹²; протести студентів, робітників

²¹⁰ Значіне подій в Львівському університеті // Свобода. Джерсі-Сіті, 1910, Ч.40.

²¹¹ Свобода. Джерсі-Сіті, 1910, Ч.199. 25 жовтня.

²¹² Килимний М. Підложжя терористичних актів та грабунків у Бразилії // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.199. 25 жовтня.

та рядових громадян в Чехословаччині²¹³; демонстрації проти війни у В'єтнамі в Лондонській школі економіки²¹⁴, де студенти вивісили прапор комуністичного В'єтконгу²¹⁵; протести лівих студентів у Західному Берліні²¹⁶; студентські заворушення в Пакистані із замахом на президента²¹⁷; повторні важкі студентські заворушення по всій Італії²¹⁸; демонстрації в Лісабонському університеті²¹⁹; заворушення в університетах Єгипту²²⁰ та звільнення урядом з ув'язнення студентів, що брали участь в демонстраціях у Мехіко²²¹. Та газета радше не має цієї теми в списку «улюблених» і тому події цього характеру не отримують достатнього висвітлення і на тлі іншої інформації, протестні студентські реалії виглядають не такими значними. Таким чином суто за матеріалами «Свободи» чітку картину про такий феномен 68-го, як революційні виступи молоді, скласти доволі важко, варто звертатися й до інших джерел.

²¹³ 50-ліття Чехословацької Республіки // Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.202. 30 жовтня.

²¹⁴ Лондонська школа економіки та політичних наук (англ. London School of Economics and Political Science або LSE)

²¹⁵ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.200. 26 жовтня.

²¹⁶ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.207. 7 листопада.; Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.240. 28 грудня.

²¹⁷ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.212. 15 листопада.; Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.227. 7 грудня.; Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.229. 11 грудня.

²¹⁸ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.213. 16 листопада.; Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.225. 5 грудня.

²¹⁹ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.214. 19 листопада.; Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.228. 10 грудня.

²²⁰ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.219. 26 листопада.; Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.220. 27 листопада.

²²¹ Свобода. Джерсі-Сіті, 1968, Ч.240. 27 січня.

ВИСНОВКИ

В історії ХХ століття 1968 рік був одним із центральних. Його центральність визначалася кількістю політичних криз та конфліктів, які сталася у цьому році і справляли великий вплив на світову політику. По-перше, американсько-в'єтнамська війна, котра набрала неабиякої гостроти від початку 1969 р. Попри її наростаючу напруженість, з неї не було видно ніякого виходу, і вона грозила перерости у ще довший та ще більш затяжний конфлікт. Це протистояння перетворилося в головний конфлікт американської політики, який ще більше загострився через те, що настав рік президентських виборів в Америці. Окрім того, 1968-ий увійшов в світову історію як рік масових молодіжних протестів, що охопили майже всі Західні країни і були спрямовані проти політичного істеблішменту, у тому числі істеблішменту американського. В самих Сполучених Штатах Америки до цієї революційної хвилі додався ще внутрішньо-американський конфлікт – боротьба чорношкірого населення за рівні прав. Кризові явища охопили також країни комуністичного блоку. У 1968 р. відбувалися молодіжні протести у Варшаві та Белграді та ін., а у Чехословаччині вони набрали характеру масової революції під назвою «Празької весни».

Усі ці конфлікти в той чи інший спосіб були пов'язані з українським питанням. Українська діаспора США була тим електоратом, на який звертали увагу головні кандидати на посаду президента Америки. Молоді українці навчалися в університетах, котрі були охоплені масовими протестами, а також рекрутувалася до американської армії і участі у В'єтнамській війні. В самій же Україні сформувалася група молодих інтелектуалів, «шістдесятників», які виступали за розширення прав української мови і культури. Український фактор зіграв важливу роль у рішенні Кремля – ввести танки у Чехословаччину і розправитися з «Празькою весною».

Завданням даної роботи не було проаналізувати ці події, а те, як вони відображалися у провідній газеті української діаспори Сполучених Штатів

Америци – газеті «Свобода». Аналіз публікацій газети за 1968 рік дозволяє відтворити головні дискурси, які панували серед українського діаспорного істеблїшменту.

Аналіз зосереджувався на трьох темах. Першою тема американських виборів. У цьому випадку, газета намагалася, зберігати об'єктивність і відкрито та послідовно висвітлювала хід передвиборчої кампанії та теми В'єтнамської війни у ній. «Свобода» не надавала переваги жодному з кандидатів, подаючи інформацію про всіх практично рівноцінно. Згадки, котрі систематично публікуються впродовж місяця перед виборами, також заохочували голосувати за обидві партії. Одним з основних інтересів української діаспори в ході виборчої кампанії, все одно, залишався намір підіймати українське питання, незалежно від результатів виборів. І газета прямо про це писала. Тому об'єктивність щодо цієї теми, швидше за все, провокована саме цим.

Другою темою була В'єтнамська війна. Тут дискурс газети «Свобода» обмеженим і тенденційним. Навіть в контексті війни у В'єтнамі та численних згадок українських військових, що там служили, «наперед» виноситься акцент боротьби з комунізмом в Україні та проблема поневоленого українського народу. Своїх військових газета часом занадто возвеличує, військову службу у В'єтнамі зображає як ідеал²²² вірності батьківщині (причому коли йдеться саме про українців, на увазі маються дві держави: Україна та Америка), а антивоєнний рух, звісно ж, засуджує та не підтримує. До того ж, всієї правди про жорстокість війни та реальність воєнних буднів за тисячі кілометрів від Америки не подає.

Третьою темою є тема молоді та молодіжних протестів. Тут зваженості, про яку йшлося при висвітленні теми виборів, зовсім немає. Молодіжні рухи та демонстрації «Свобода» подає як спосіб «нашкодити усталеному порядку», керований комунізмом і з кінцевою ціллю – встановити комуністичну диктатуру. Редакція газети та її автори хвилюються за українську молодь, котра все в більших кількостях відходить від громади, щоб та не піддавалась революційним

²²² Юнак у військовій формі загалом в «Свободі» вважається найкращим прикладом молодої людини, про що часто згадується у публікаціях. Про це також сказано вище в роботі.

впливам. На фоні того як газета пише про молодіжні демонстрації, можна добре прослідкувати певну кризу поколінь, що утворилася в Америці між старшим поколінням американських українців та молодією генерацією. Старші – не були готові до змін, звикли жити за усталеними існуючими нормами, перед урядом «сповідували» лояльність та повагу, з тієї простої причини, що він був не комуністичним. Молодь натомість прагнула розширити рамки, домоглася свободи на різних рівнях та протестувала проти війни. До того ж молодше покоління, що росло вже в Америці, не було знайоме достеменно з комуністичним гнітом і радше асоціювало себе з американським континентом. І неможливо до кінця сказати чи розуміли одні інших.

Загальний аналіз показує, що за винятком американських президентських виборів, газета «Свобода» писала про політичні події 1968 року з дуже звуженою і часто упередженою перспективою. В основі цього «звуження і упередження» лежало бажання українського істаблішменту у всеможливій спосіб оприсутнити важливість українського питання. Однак їхнє розуміння українського питання, як і подій світового значення, в більшості випадків не відповідало дійсності. Вони ігнорували справжній характер масових протестів 68-го, зводячи їх лише до рамок комуністичної загрози, зовсім не писали про фронтову правду В'єтнамської війни і мали неточне уявлення про те, що відбувалося в Радянській Україні.

Можна припустити, що їхні уявлення про Україну і про світ було уявленням, яке сформувалося ще в 1930-1940-ві роки, перед виїздом з України, в першу чергу із Західної її території, де націоналістичний рух пережив сильний зворот «вправо». На жаль підтвердження чи спростування цієї тези не належить до завдань роботи. Але маємо надію, що це стане об'єктом наступних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Альманах УНСозую 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.svoboda-news.com/arxiv/almanachs/1971/files/assets/basic-html/page1.html>.
2. Газета «Свобода» 1968 р. [Електронний архів]. – Режим доступу: <https://svoboda-news.com/svwp/pdf%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D0%B2/>

Історіографія

1. Часто П. «Вільне слово американської України». Нью-Йорк: Ukrainian Book; Ужгород: ТИМПАНИ, 2012.
2. Bowden M. «Hue 1968. Turning Point of the American War in Vietnam». New York: Atlantic Monthly Press, 2017.
3. Hodnett G., Potichnyj. «The Ukraine and the Czechoslovak crisis». Canberra: Australian National University, 1970.
4. Hosbawm E. «*The Age of Extremes: A History of the World, 1914-1991*». New York: Pantheon Books, 1994.
5. Kissinger H. «Ending the Vietnam war. A history of America`s involvement in and extrication from the Vietnam war». New York London Toronto Sydney Singapore: Simon&Schuster, 2003.
6. Siegfried D. and Schild A. «Between Marx and Coca-Cola: Youth Cultures in Changing European Societies, 1960–1980». New York: Berghahn Books. 2006.

Спогади

1. Содоль П. Війна у В'єтнамі – весна 1965. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrnationalism.com/publications/1155-viyna-u-v-uetnami-vesna-1965.html>.

2. Kondratiuk L. A Brief History of Ukrainian American Military Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uavets.org/ukrainian-american-military-service/>

Газети і журнали

1. Вісті комбатанта [Електронний варіант] кварталника Об'єднання бувших вояків українців в Америці. – Режим доступу: http://komb-angwar.blogspot.com/2009/01/blog-post_16.html
2. Хоменко О. Парадокс 68-го: бунт молодії Європи проти «ситого суспільства» // День. Київ, 2000. 5 травня.
3. Janos L. The Last Days of the President. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1973/07/the-last-days-of-the-president/376281/>

Інтернет-ресурси

1. Баранник М.В., Голобуцький П.В. Історія преси в Україні [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Istoriya_pressy_v_Ukr
2. Гаврош О. *Найстаріша в світі українська газета* [Електронний ресурс]//Радіо Свобода – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/24888694.html>
3. Augustyn A. *Lyndon B. Johnson – Election and the Vietnam War* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/biography/Lyndon-B-Johnson/Cabinet-of-Pres-Lyndon-B-Johnson>
4. Davis M. *New Left: political movement* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/New-Left>
5. Pugmire T. *Getting «Clean for Gene»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mprnews.org/story/2006/11/20/mccarthy2a>

ДОДАТКИ

Додаток 1. Військові, котрі проходили службу або загинули у В'єтнамі, та згадуються у газеті «Свобода» 1968 року:

Андрій Федор - Флемінгтон, Нью Джерсі, 31 березня – 1 квітня загинув у В'єтнамі в 1967 р. на 19 році.

Богдан Коваль - Кліфтон, Нью Джерсі, загинув у В'єтнамі на 21 році життя.

Йосиф Шуб'як - 17 серпня помер у шпиталі на Філіппінах від ран, отриманих у В'єтнамі.

Богдан Бридун - 10 грудня 1967 р. загинув у В'єтнамі.

Іван Дурбак - член КЛК і тенісист, в грудні 1968 повернувся з військової служби у В'єтнамі.

Михайло Яворський - 19 січня загинув у В'єтнамі на 21-му році життя.

Володимир Шмотолоха – в січні 1968 повернувся зі служби у В'єтнамі. Футболіст Українського Спортивного Клубу Нью-Йорку, котрий виграв півфінальні змагання штату за Чашу США 1968 року.

Ігор Гаврищук – американський матрос, капрал, в 1968 прибув на відпустку з В'єтнаму до Сіднею. Йому 20 років, належить до СУМ.

Роман Кіляр - футболіст Українського Спортивного Клубу в Нью-Йорку і член 457-го Відділу УНСоюзу Т-ва «Культура» в Нью-Йорку, відбував військову службу у В'єтнамі в 1968.

Михайла Войтишина - перший в'єтнамський ветеран. Син ветерана Другої світової, теж Михайла Войтишина. Перші в історії батько і син одночасно члени Станиці Українських Католицьких Ветеранів в Нью Йорку.

Аскольд Гайвас - студент університету з Ньюарку, Нью Джерсі, вояк армії США. Повернувся з В'єтнаму.

Андрій Дурбак – в 1968 р. у В'єтнамі. Шле великодні та різдвяні листівки в редакцію газети.

Роман Купчинський – в 1968 р. проходить службу у В'єтнамі.

Мирон Кот - член т-ва «Єдність», 141 УНСоюзу в Лінкольн Небраска. Загинув в бою у В'єтнамі 7 січня 1968 р.

Микола Шавалюк - згинув у В'єтнамі 3-го червня 1968 року. Парашутист.

Ярослав Шегда - член 277 Відділу УНСоюзу в Гартфорді, Коннектикут. Повернувся по дворічній службі з В'єтнаму.

Іван Т. Кульматицький - нар. 24 липня 1947 р., перебуває на військовій службі у В'єтнамі. Член 167 Відділу УНС в Толедо, Огайо.

Микола Поліщук - член 422-го Відділу УНСоюзу, Товариства ім. Симона Петлюри у Філадельфії. Микола Поліщук перебув 13 місяців військової служби у В'єтнамській війні.

Лев Ласовський - сержант збройних сил США. В 1968 р. перебуває у В'єтнамі.

Василь Берзінець - загинув у В'єтнамі. Молодий 37- літній полковник американської армії.

Богдан Литвинчук – Капітан ЗСА. Повернувся з В'єтнаму в 1968. Член 488 Відділу УНСоюзу.

Петро Федаш - сержант американської армії. Загинув у В'єтнамі в 1968 р.

Степан Олек - Пілот-капітан американських Повітряних Сил у Південному В'єтнамі.

Степан Римський - з Балтимору. Служить у Морській Піхоті, тепер на війні у В'єтнамі. Вся родина є членами 337-го Відділу УНСоюзу.

Євген Ціхановський - член 352-го Відділу УНС у Честері. Від квітня ц. р. на війні у В'єтнамі.

Ігор Дубіль - член 422 Відділу УНСоюзу у Філадельфії, провів на війні у В'єтнамі 13 місяців.

Володимир Павловський – з Балтимору. Служить у Корпусі Морської Піхоти, тепер у В'єтнамі. Вся Радина належить до 337-го Відділу УНСоюзу.

Михайло Муц - загинув у В'єтнамі 13 вересня ц. р., на 22 році життя.

Володимир Марцинюк - заступник секретаря 252-го Відділу УНС в Чикаго повернувся щасливо з В'єтнаму.